

SOTSIAALAINETE AINEVALDKONNA AINEKAVA SINIMÄE PÕHIKOOL

Sinimäe Põhikooli sotsiaalainete ainekava on koostatud lähtuvalt järgmisest dokumendist:

- Põhikooli riiklik õppekava
- Sinimäe Põhikooli õppekava

Sisukord

Ainevaldkonna pädevus	4
Ainevaldkonna õppeained ja nende maht	4
Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming	6
Õpilastes kujundatavad üldpädevused	6
Sotsiaallainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega	8
Õppetegevuse kavandamine ja korraldamine	10
Hindamise alused	11
Õppekeskkond.....	13
Inimeseõpetuse ainekava	14
Õppeaine kirjeldus	14
I kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud.....	15
Inimeseõpetus, 2. klass	16
Inimeseõpetus 3. klass	19
II kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud	22
Inimeseõpetus 5. klass	23
Inimeseõpetus 6. klass	26
III kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud.....	31
Inimeseõpetus 7. klass	32
Inimeseõpetus 8. klass	35
Ajaloo ainekava	38
Ajaloo õppeaine kirjeldus	38
II kooliastme lõpuks taotletavad oskused, teadmised ja hoiakud	39
Õpitulemused 5.klass	40
Õpitulemused 6. klass	41
Ajaloo õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes	47
Õpitulemused 7. klass	48

Õpitulemused 8. klass	54
Õpitulemused 9. klass	59
Ühiskonnaõpetuse ainekava.....	65
Õppeaine kirjeldus	65
Ühiskonnaõpetuse õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes.....	67
II kooliastme õpitulemused.....	67
III kooliastme õpitulemused	70

Ainevaldkonna pädevus

Sotsiaalainete pädevusega taotletakse õpilase toimetulekut iseendaga, suutlikkust toimida lähikonnas, valmisolekut ja oskust olla aktiivne ning vastutustundlik kodanik, oskust mõtestada ühiskondlikke suhteid minevikuühiskondades lähtuvalt ajaloolisest kontekstist ja üldnimlikest väärtustest.

Sotsiaalainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpetaja:

- 1) tunneb huvi kogukonna, rahva ja maailma arengu vastu, mõistab ühiskonnas toimunud ja toimuvate muutuste põhjusi, tagajärgi ja seoseid;
- 2) tunneb huvi enda arengu vastu, hindab ennast adekvaatselt, analüüsib oma võimalusi, usub endasse ja kavandab oma tulevikku, võtab eakohase vastutuse oma tuleviku kujundamise eest, väärtustab loovust ja ettevõtlikkust ning arendab endas neid omadusi ja pädevusi;
- 3) austab demokraatiat ja inimõigusi, teab oma õigusi ja kohustusi, järgib seadusi, üldnimlike väärtusi ja üldtunnustatud käitumisnorme, kujundab oma arvamuse ning on vastutustundlik ja aktiivne ühiskonnaliige, on lojaalne Eesti riigile;
- 4) valdab infootsimise meetodeid, hindab kriitiliselt allikate usaldusväärsust ja teabe sisu;
- 5) väärtustab teaduspõhist maailmapilti ja kujundab enda seisukoha;
- 6) aktsepteerib inimeste individuaalseid erinevusi, kultuurilist ja maailmavaatelist mitmekesisust, suhtub neisse sallivalt, kui need pole inimväärikust alandavad või inimsusevastased;
- 7) tunnetab oma rolli Eesti kultuuripärandi hoidja ja kandjana, väärtustab inimkonnakultuuripärandit ja aktsepteerib kultuurierinevusi;
- 8) hoolib endast ja teistest, järgib tervislikke eluviise, käitub turvaliselt enda ja teiste inimeste suhtes, hoiab keskkonda, on teadlik tarbija.

Ainevaldkonna õppeained ja nende maht

Ainevaldkonna õppeained on inimeseõpetus, ajalugu ja ühiskonnaõpetus. Ained jagunevad klassiti

- Inimeseõpetus – 1 nädalatund 2., 3., 5., 6., 7. ja 8. klassis;
- Ajalugu – 1 nädalatund 5. klassis ja 2 nädalatundi 6., 7., 8. ja 9. klassis;

- Ühiskonnaõpetus – 1 nädalatund 6. klassis ja 2 nädalatundi 9. klassis.

Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Sotsiaalainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Sotsiaalainete vahendusel kujundatakse õpilastes oskusi näha ühiskonna arengus põhjuse-tagajärje seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskonnas kehtivatest väärtustest ja moraalinormidest. Õppe vältel kujundatakse õpilastes tahet toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikme ning isiksusena. Sotsiaalvaldkonna õppeainete kaudu õpitakse tundma ning järgima ühiskondlikke väärtusi, norme ja reegleid.

Kõik sotsiaalvaldkonna ained on toeks, et õpilasel areneks suutlikkus analüüsida oma käitumist ja selle tagajärgi, sobival viisil väljendada oma tundeid, aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suheldes - ennast kehtestada, seista vastu ebaõiglusele viisil, mis ei kahjusta enda ega teiste huve ega vajadusi. Sotsiaalainete abil omandatakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid sotsiaalselt aktsepteeritud käitumisest ning inimeste vastastikustest suhetest, mis aitavad kaasa tõhusale kohanemisele ja toimetulekule perekonnas, eakaaslaste hulgas, kogukonnas ning ühiskonnas.

Sotsiaalainete kaudu kujundatakse alus maailmavaatelise mitmekesisusega arvestamiseks ning valmisolek dialoogiks erineva maailmavaate esindajatega.

Sotsiaalainetes käsitletavate õppeteemade kaudu kujundatakse õpilastes esmane valmisolek märgata ebavõrdsust ühiskonnas ja aidata kaasa võrdõiguslikkuse edendamisele.

Valdkonnasisese lõiminguga taotletakse, et õpilane areneks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimesi, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest ning näeb ja mõistab ühiskonnas toimuvat. Kõigi sotsiaalvaldkonna õppeainete seisukohalt on tähtis koostööoskus ja töötamine rühmas. Õpilane omandab tõhusad oskused ja valmiduse ühiskonnaellu sekkuda ning selles osaleda.

Õpilastes kujundatavad üldpädevused

Kultuuri- ja väärtuspädevuse – suutlikkus hinnata inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohast; tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, ühiskonnaga, loodusega, oma ja teiste maade ja rahvaste kultuuripärandiga ning nüüdiskultuuri sündmustega; väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt; hinnata üldinimlike ja ühiskondlikke väärtusi, väärtustada inimlikku, kultuurilist ja looduslikku mitmekesisust; teadvustada oma väärtushinnanguid. Pädevuste arendamist toetavad ülekoollilised üritused

nagu kodanikupäev ja vabariigi aastapäeva tähistamine. Samuti kooli rahvusvahelised projektid.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus – suutlikkus ennast teostada; toimida aktiivse, teadliku, abivalmi ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut ja Eesti riiklikku iseseisvust; teada ja järgida ühiskondlikke väärtusi ja norme; austada erinevate keskkondade reegleid ja ühiskondlikku mitmekesisust, religioonide ja rahvuste omapära; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste ja nende väärtushinnangute erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel.

Enesemääratluspädevus - suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi; analüüsida oma käitumist erinevates olukordades; käituda ohutult ja järgida tervislikke eluviise; lahendada suhtlemisprobleeme; ennetada ja lahendada tõhusalt ja turvaliselt iseendaga, oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse tervisega seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme. Pädevuse kujundamist toetab peamiselt inimeseõpetus, ent rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujundajana teisedki valdkonna õppeained.

Õpipädevus - suutlikkus organiseerida õppekeskkonda individuaalselt ja rühmas ning hankida õppimiseks, hobideks, tervisekäitumiseks ja karjäärivalikuteks vajaminevat teavet; planeerida õppimist ja seda plaani järgida; kasutada õpitud erinevates olukordades ja probleeme lahendades; seostada omandatud teadmisi varemõpitudga; analüüsida oma teadmisi ja oskusi, motiveeritust ja enesekindlust ning selle põhjal edasise õppimise vajadusi.

Suhtluspädevus - suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada nii emakeeles kui ka võõrkeeltes, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning suhtlemise turvalisust; ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning eristada ja mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ja väljendusrikast keelt ning kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus- oskus kasutada matemaatikale omaseid sümboleid, lugeda ja analüüsida erinevaid diagramme ning tabelleid; suutlikkus mõista ja kirjeldada looduse osa inimese igapäevaelus ning teha tõenduspõhiseid otsuseid.

Ettevõtlikkuspädevus - suutlikkus ideid luua ja ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades; näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi, aidata kaasa probleemide lahendamisele; seada eesmärged, koostada plaane, neid tutvustada ja

ellu viia; korraldada ühistegevusi ja neist osa võtta, näidata algatusvõimet ja vastutada tulemuste eest; reageerida loovalt, uuendusmeelselt ja paindlikult muutustele; võtta arukaid riske; rakendada finantskirjaoskust.

Digipädevus- suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvast ühiskonnas nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes; leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust; osaleda digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel; kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; järgida digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

Sotsiaalainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Sotsiaallained on teiste ainevaldkondadega seotud peamiselt valdkonnapädevuste kujundamise kaudu, aga ka õpioskuste omandamise kaudu.

Keel ja kirjandus. Kujundatakse oskust väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult; lugeda ja mõista erinevaid tekste. Õpilasi juhatakse kasutama kohaseid keelevahendeid, ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt ning järgima õigekeelsusnõudeid. Tähtsustatakse teksti kriitilise analüüsi oskust, meediakirjaoskust, teabe hankimist, selle kriitilist hindamist, tööde vormistamist ning intellektuaalse omandi kaitset.

Võõrkeeled. Sotsiaalainete õppimise kaudu täiendatakse õpilaste teadmisi erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest. Õpilasi suunatakse märkama oma kultuuri ja teiste kultuuride erinevusi ning neist lugu pidama. Juhatakse tähelepanu erinevate suhtluskeskkondade reeglitele ning ühiskondlikule mitmekesisusele. Selgitatakse võõrkeelse algupäraga mõisteid, võõrkeeleskust arendatakse ka lisamaterjali otsimisel ja mõistmisel.

Matemaatika. Kujundatakse järgmisi oskusi: ajaarvamine; ressursside planeerimine (aeg, raha); matemaatiline kirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid); oskus probleeme püstitada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada, lahendusideid analüüsida ning tulemuse tõesust kontrollida; oskus loogiliselt arutleda.

Loodusained. Õpitakse mõistma looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju inimühiskonna arengule, inimese keha toimimist ja arengut ning rahvastikuprotsesse; majanduse ressursse; ühiskonna jätkusuutlikku säästlikku tarbimist, üleilmastumist, globaalprobleemide, sh keskkonnaprobleemide märkamist ja mõistmist ning jätkusuutliku ja vastutustundliku eluviisi väärtustamist.

Infotehnoloogia. Õpitakse kasutama infotehnoloogilisi vahendeid teaduspõhise teabe otsimisel, kasutamisel ja analüüsimisel, vormistama töid arvuti vahendusel.

Kunstiained. Käsitletakse Eesti, Euroopa ja maailma erinevate rahvaste kultuuriteemasid, iluhinnangute muutumist ajas; esteetilist arengut ja eneseteostuse võimalusi, rahvakultuuri ning loomingulist eneseväljendusoskust.

Kehaline kasvatus. Kujundatakse oskust mõista ja väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana eri ajastuil. Tundidesse integreeritakse liikumispause ja –tegevusi.

Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine. Taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elu teadlike otsuste kaudu, sealhulgas tegema sobivaid haridus- ja tööalaseid valikuid.

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb keskkonda ning väärtustades jätkusuutlikkust, on valmis leidma lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähtsust, tunneb end ühiskonnaliikmena ning toetub oma tegevuses riigi kultuurilistele traditsioonidele ja arengusuundadele. Õpilased saavad koolis osaleda erinevates projektides. Loovtööde tegemise käigus õpivad õpilased planeerima, eesmärgistama ja projekte ellu viima.

Kultuuriline identiteet. Taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumisladi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud

elupraktikate eripärast ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on kultuuriliselt salliv ja koostööaldis.

Teabekeskond ja meediakasutus. Taotletakse õpilase kujunemist teadlikuks ja analüüsivaks inimeseks, kes tajub ja teadvustab adekvaatselt ümbritsevat teabekeskonda, suudab meediamaaailma sisu ja allikaid kriitiliselt analüüsida ja kasutada, tunnustab autorlust, oskab luua kvaliteetset meediasisu, arvestades oma eesmärgi ja ühiskonnas omaks võetud suhtlemise norme, ning toimib turvaliselt ja vastutab oma käitumise eest end ümbritsevas teabekeskonnas.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Taotletakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja nüüdisaegseid tehnoloogiasid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Tervis ja ohutus. Taotletakse õpilase kujunemist vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline järgima tervislikku eluviisi, mõistma ja ennetama riske, käituma turvaliselt ning kaasa aitama tervist edendava turvalise keskkonna kujundamisel.

Väärtused ja kõlblus. Taotletakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

Õppetegevuse kavandamine ja korraldamine

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

1. lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
2. taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvialadega tegelda;
3. võimaldatakse nii üksi- kui ka ühisõpet (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd ning teised kooperatiivse õppimise vormid), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseiks ja iseseisvaks õppijaks ning loovaks ja kriitiliselt mõtlevaks ühiskonnaliikmeks;

4. kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
5. rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
6. arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid, sealjuures on pöhirõhk hoiakute kujundamisel;
7. arvestatakse õpilaste võimeid ja suutlikkust, kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas; kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: vestlus, arutelu, diskussioon, juhtumianalüüs, paaritöö, projektõpe, rollimäng, rühmatöö, väitlus, ajurünnak; ajaloolise kujutluse loomine, tegevuspõhine õpe (nt dramatiseeringud, mudelite ja makettide valmistamine, ühistegevus ja vabatahtlik töö, heategevusprojekt);
8. luuakse võimalused koostada referaat, ajajoon, õpimapp ja uurimistö, teha praktilisi uurimistöid (nt töö allikate ja kaardiga, töölehtede ja kontuurkaardi täitmine, küsitluse korraldamine, loovtöö/arutluse/arvamusloo kirjutamine, töö esitlemine, infootsing teabeallikatest, infoanalüüs, klassielu reeglite, päevaplaani ja isikliku eelarve koostamine, statistika ning juriidilise dokumendi lugemine, dokumendiplankide täitmine), osaleda temaatilistes mängudes (nt tarbijakaitse), kriitiliselt analüüsida reklaami, teemakohaseid filme jms;
9. laiendatakse õpikeskkonda: sotsiaal-kultuuriline ja ajaloolis-kultuuriline keskkond (muistised, ehitised), arvuti/ multimeediaklass, asutused, muuseumid, näitused, raamatukogu, looduskeskkond, kohaliku omavalitsuse ja riigiasutused, ettevõtted, mittetulundusühingud, arhiivid jm;
10. võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga (kohtuda erinevate inimestega, kaasata vanemaid jne), et kogu ainekäsitus oleks võimalikult elulähedane.

Hindamise alused

1. Hindamise põhiülesanne on toetada õpilase arengut, et kujuneks positiivne minapilt ja adekvaatse enesehinnanguga ennastjuhtiv õppija.
2. Hindamise eesmärgiks on anda õpilasele tagasisidet tema õpitegevuse ja õpistrateegiate kohta.

3. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste, sh esituste, ning kirjalike tööde alusel, arvestades teadmiste ja oskuste vastavust ainekavades taotletavatele õpitulemustele ning õpilase individuaalseid iseärasusi ja mõtlemise arengut.
4. Hoiakuid ja väärtusi (nt huvi tundmine, tähtsuse mõistmine, väärtustamine, vajaduste arvestamine, reeglite järgimine) ei hinnata vaid nende kohta antakse tagasisidet.
5. Õppeprotsessi käigus rakendatakse kujundavat hindamist.
6. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega.
7. Hindamisprotsessi kaasatakse ka õpilane nii oma töö hindamisel kui kaasõpilaste tagasisidestamisel.
8. Õpitulemuste hindamise vormid on mitmekesised. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.
9. Õpitulemusi hinnates kasutatakse mitmekesiseid ja õpitulemustega vastavuses olevaid vorme, mis sisaldavad suulisi, kirjalikke ja praktilisi ülesandeid. Praktiliste tööde puhul hinnatakse mitte ainult tulemust, vaid ka protsessi kulgu.
10. Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla.
11. Arutluste, juhtumianalüüside ja loominguliste tööde puhul hinnatakse arvamuste ja seisukohtade argumenteeritust, seostatust ja veenvust.
12. Inimeseõpetuses hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi ning nende seostamise oskust, kasutatakse peamiselt kujundavat hindamist, kirjalikku ja suulist tagasisidestamist. Kokkuvõttev hinne on numbriline.
13. Ajaloos hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi tähtsamate ajaloosündmuste ja -nähtuste analüüsi nõudvate ülesannete kaudu. Allikaanalüüsi puhul hinnatakse allikast olulise info leidmist, selle tõlgendamist ja võrdlemist, kommenteerimist ning usaldusvääruse üle otsustamist. 5. klassis kasutatakse peamiselt kujundavat hindamist, õpitulemuste saavutatust hinnatakse numbriliselt. 6.-9. klassides on hindamine peamiselt numbriline, kasutatakse ka õpilaste enesehindamist.
14. Ühiskonnaõpetuses hinnatakse arutlusoskust, erinevate allikate, sh õigustekstide tõlgendamist ja analüüsi, ühiskondlike probleemide analüüsi ja oma seisukoha kujundamise ning selle põhjendamise oskust; aga ka kodanikuvalmidust ja -vastutust ühistegevuses

osalemise, ühiskonnaliikmele kohustuslike toimingute, sh vajalike dokumentide täitmise oskuse jt eakohaste ülesannete kaudu. Väitluses hinnatakse oskust kuulata aktiivselt teise poole väiteid ning oskust esitatud väidetele tõenduspõhiste argumentidega vastata. 6. klassis lähtutakse hindamisel peamiselt kujundava hindamise põhimõtetest.

Õppekeskkond

Õppimist toetav õppekeskkond kujundatakse viisil, kus luuakse kultuuritundlik, üksteist austav, kaasav, vastastikku hooliv ja toetav, turvaline, kiusamis- ja vägivallavaba õppekeskkond, mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning kus märgatakse ja tunnustatakse õpilase pingutusi ja õpiedu. Aktsepteeritakse erinevate seisukohtade olemasolu, arutletakse nende üle ning hinnatakse neid, lähtudes allikatest, tõenduspõhistest faktidest ning demokraatliku ühiskonna aluspõhimõtetest.

Kool võimaldab viia õpet läbi ruumis, kus on:

- 1) mööbli ümberpaigutamise võimalus liikumist eeldavateks tegevusteks nagu rühmatööd, dramatiseeringud, rolli- ja õppemängud;
- 2) internetiühendus nii õpetajal kui ka õpilastel, digitehnoloogia ning audiovisuaalsete esitluste ja videoühenduse kasutamise võimalused.

Kool võimaldab:

- 1) korraldada õpet väljaspool klassiruumi, nt mäluasutuses või ametiasutuses;
- 2) kasutada ainekava eesmärke toetavaid õppematerjale ja -vahendeid;
- 3) õppekäike ja kohtumisi erinevate valdkondade esindajatega.

Inimeseõpetuse ainekava

Põhikooli inimeseõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpetaja:

1. väärtustab isiksuse arenemisele ning sotsialiseerumisele kaasa aitavate enesekohaste ja sotsiaalsete oskuste kujunemist;
2. suudab eristada ja mõista oma oskusi, võimeid ja emotsioone ning juhtida oma käitumist ja tegevust, sh tugineda eneseanalüüsile haridustee jätkamist kavandades;
3. loob ja hoiab kaaslastega sõbralikke ja hoolivaid suhteid ning käitub mõistvalt konflikte lahendades; 4) mõistab, et inimene ise vastutab oma füüsilise, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne arengu eest;
4. hoiab oma tervist, elades tervislikku eluviisi, ning käitub nii, et ei sea ohtu enda ega teiste inimeste ega keskkonna turvalisust;
5. suhtub lugupidavalt endasse ja teistesse ning järgib iga päev üldinimlikke väärtusi, nagu ausus, hoolivus, vastutustunne, õiglus jne.

Õppeaine kirjeldus

Inimeseõpetuse eesmärk on toetada õpilase sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arengut, õppides ennast tundma, vastutustundlikult oma suhteid kujundama, olema terviseteadlik, aus, hooliv ja õiglane.

Inimeseõpetuses käsitletakse inimest ja tema sotsiaalset keskkonda tervikuna. Üksteist mõistvas ja toetavas keskkonnas kujundatakse õpilaste hoiakuid ja väärtusi, positiivset mõtlemist. Õpilasi suunatakse mõistma enda osa oma arengus ja toimetulekus. Soodne sotsiaalne õppekeskkond toetub eelkõige õpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamisele, võimaluste tagamisele vabaks arvamusevalduseks, initsiatiiviks, osalemiseks ja tegutsemiseks nii üksi kui ka koos teistega.

Õppetegevused muutuvad põhikooli kolme kooliastme jooksul lihtsamatest keerukamateks. Õpetades jälgitakse, et see oleks õpilastele mõistetav. Inimeseõpetus on kontsentriiline õppeaine, mille peamisi teemasid käsitletakse igal kooliastmel. Seejuures arvestatakse õpilaste arengut. Inimeseõpetuses võib teemasid käsitleda nii üksteisele järgnevatena kui ka integreerituna, et saavutada oskuste, teadmiste ja väärtuste põhjal õpitulemused. Õpitavat käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seonduvalt, kusjuures õppes on olulisel kohal aktiivõppemeetodid.

Inimeseõpetuse I kooliastme teemad ja õpitulemused lähtuvad õpilase minast (huvid,

omadused jms) ja tema eluga kõige lähemalt seotud igapäevaelu teemadest nagu suhted pere ja sõpradega, tervis, käitumisnormid jms. Eesmärgiks on, et laps oskab märgata, mõista ja selgitada enda ja tema eluga otseselt seotud küsimusi. I kooliastme inimeseõpetuses käsitletakse ka ühiskonnaõpetuse teemasid nagu Eesti Vabariik, kodukoht, reeglid, õigused ja kohustused lapse seisukohalt jms.

II kooliaste laiendab mina-käsitlust ning keskendub eakaaslaste mõju teemadele, mis selles vanuseastmes oluliseks muutuvad. Arendatakse varasemast põhjalikumalt sotsiaalseid oskusi, sh kehtestavat käitumist riskikäitumisega seotud olukordades. Eneseteadvuse ja iseseisvuse tõusuga muutuvad olulisteks ka tervise ning tervislike valikute teemad, näiteks toitumine, kehaline aktiivsus jms.

III kooliastme inimeseõpetuse teemade puhul tuleb varasemast enam esile mina-käsitluse ja suhete psühholoogiline aspekt. Kui II kooliastmes puudutatakse soolist arengut vaid põgusalt, siis III kooliaste pakub tõhusat seksuaalkasvatust. Tervise, suhete ja riskikäitumise teemad jätkuvad süvendatumalt, aidates noorel mõista ühiskonnas toimuvaid protsesse ja nende mõju talle endale, tema valikutele ning seeläbi tema tervisele ja toimetulekule.

I kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

1. Näitab Eesti Vabariigi ja oma kodukoha asukohta kaardil, tunneb Eesti ja kodukoha sümbolikat, olulisi inimesi ja paiku.
2. Väärtustab enda ja kaaslaste huvisid ning positiivset suhtumist iseendasse.
3. Mõistab õppimise tähtsust igapäevaelus hakkama saamisel ja tuleviku kavandamisel.
4. Teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused.
5. Mõistab üldtunnustatud käitumisnormide ja seaduste järgimise vajalikkust.
6. Tunneb liiklusreegleid.
7. Teab erinevaid teabeallikaid, oskab leida infot ja teab, mille põhjal hinnata infoallikate usaldusväärsust.
8. Märkab inimeste erinevaid omadusi ja arvamusi.
9. Mõistab sõpruse ja koostöö väärtust ning üksteise eest hoolitsemise ja abistamise vajadust.
10. Teab, mis on vägivald. Mõistab, et vägivald ei ole lubatud ja oskab vajaduse korral abi leida.
11. Teab eesti rahvakombeid ja mõistab enda rolli kommete ja tavade hoidja ja kandjana.

12. Suhtub sallivalt Eestis elavate inimeste keelelistesse ja kultuurilistesse erinevustesse.
13. Oskab oma tervist hoida.
14. Teab tervist ohustavaid tegureid, tunneb ära ja oskab hoiduda või keelduda tervist ohustavatest olukordadest.
15. Oskab planeerida oma tegevusi ja väärtustab aktiivset vaba aja veetmist.
16. Oskab kasutada lihtsamaid esmaabivõtteid ja kutsuda vajaduse korral abi.
17. Teab raha teenimise, hoidmise ja kasutamise võimalusi, käitub teadliku ja säästliku tarbijana.
18. Mõistab keskkonna hoidmise tähtsust ja enda võimalusi selles.

Inimeseõpetus, 2. klass

Õpitulemused ja õppesisu teemade kaupa.

MINA

Õpitulemused

- 1) kirjeldab enda huvisid ja tegevusi;
- 2) põhjendab, miks on vaja endasse positiivselt suhtuda;
- 3) teab, et inimesed on erinevad nii bioloogiliselt kui ka sotsiaalselt ning märkab inimeste sarnasusi ja erinevusi.

Õppesisu

Mina. Minu tugevused (sh tunnused, omadused, huvid ja tegevused). Positiivne suhtumine endasse ja teistesse. Kehalised muutused. Austus erinevate kehade ja sugude suhtes. Minu erinevused ja sarnasused teistega. Sallivus.

MINA JA TERVIS

Õpitulemused

- 1) toob näited tervist hoidvast käitumisest (hügieen, karastamine, mitmekesine toit, uni ja puhkus ning kehaline aktiivsus) ja selgitab tervist hoidva käitumise vajalikkust;
- 2) nimetab mõningaid haiguste tunnuseid;
- 3) teab hädaabinumbrit ja oskab vajaduse korral kutsuda abi.

Õppesisu

Tervis. Tervise eest hoolitsemine.

Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus, kehaline aktiivsus. Keha eest hoolitsemine.

Terve ja haige inimene.

Ohutu käitumine koolis, kodus, tänaval, sh tule-, vee- ja elektriohutus. Abi saamise võimalused. Vajadusel abi kutsumine.

MINA JA MINU PERE

Õpitulemused

Õpilane

- 1) kirjeldab enda ja pereliikmete ülesandeid kodus, toob näiteid üksteise abistamisest ja pereliikmetega arvestamisest;
- 2) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest peres, koolis ja ühiskonnas.

Õppesisu

Kodu. Erinevad pered. Pereliikmete tegevus ja rollid.

Hoolitsemine, abistamine, kaasamine ja pereliikmetega arvestamine. Vastutus, õigused ja kohustused peres, koolis ja lähiümbruses.

MINA JA EESTI

Õpitulemused

Õpilane

- 1) leiab kaardilt Eesti ja kodukoha;
- 2) nimetab Eesti Vabariigi pealinna ja sünnipäeva;
- 3) teab, kes on Eesti Vabariigi president;
- 4) tunneb ära, kirjeldab ja kujutab kodukoha ja Eesti Vabariigi sümbolikat;
- 5) teab ja tutvustab oma kodukoha olulisi inimesi ja paiku;
- 6) võrdleb rahvakombeid minevikus ja tänapäeval, nt mardipäev, kadripäev, jõulud, vastlapäev, jaanipäev jt;
- 7) toob näiteid oma klassis või kodukohas elavate inimeste tavadest ja kommetest;
- 8) selgitab, kuidas õpilane saab ise olla kommete ja tavade hoidja.

Õppesisu

Eestimaa ja kodukoht. Eesti pealinn.

Eesti Vabariigi sünnipäev. Eesti president.

Eesti Vabariigi riiklikud, rahvuslikud ja kodukoha sümbolid. Narva-Jõesuu lipp ja vapp. Eesti rahvakombed ja tavad minevikus ja tänapäeval.

Oma kodukoha olulised paigad ja inimesed. Ida-Virumaalt ja ümbruskonnast pärit tuntud inimesed minevikus ja tänapäeval.

Kodukoha inimeste tavad ja kombed. Ida-Virumaa rahvarõivad. Oma klassi tavad. Sallivus erinevustesse.

Enda roll tavade ja kommete hoidja ja kandjana.

MINA, AEG JA ASJAD

Õpitulemused

Õpilane

- 1) planeerib oma päeva ja nädalat terviseteadlikult;
- 2) toob näiteid, kuidas õppimine aitab igapäevaelus hakkama saada;
- 3) sõnastab enda õppimise eesmärged ja seostab neid enda huvidega;
- 4) seostab igapäevavalikuid tuleviku eesmärkidega.

Õppesisu

Mina: aeg ja aja planeerimine.

Erinevad meeled oma õpitegevuse ja vaba aja tegevuse kavandamisel.

Oma õpitegevuse eesmärkide seos oma huvide ja võimetega.

Minu tuleviku unistused. Oma igapäevalikute seos oma tuleviku eesmärkidega.

Inimeseõpetus 3. klass

Õpitulemused ja õppesisu teemade kaupa

MINA

Õpitulemused

Õpilane

- 1) põhjendab, miks on vaja endasse positiivselt suhtuda;
- 2) teab, et inimesed on erinevad nii bioloogiliselt kui ka sotsiaalselt ning märkab inimeste sarnasusi ja erinevusi;
- 3) nimetab inimeste õigusi ja nendega kaasnevaid kohustusi;
- 4) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest peres, koolis ja ühiskonnas.

Õppesisu

Mina. Igaühe väärtuslikkus. Positiivne suhtumine endasse.

Inimeste erinevused: bioloogiline, vaimne ja sotsiaalne. Sallivus erinevuste suhtes. Inimeste õigused ja kohustused. Vastutus.

Laste õigused ja kohustused: peres, koolis, lähikonnas.

MINA JA TERVIS

Õpitulemused

- 1) toob näiteid terviseriskidest ja teab kuidas püsida terve;
- 2) selgitab ja demonstreerib õpituatsioonis esmaabi võimalusi, nt haav, kukkumine, ninaverejooks, põletus, putukapist;
- 3) teab hädaabinumbrit ja oskab vajaduse korral kutsuda abi.

Õppesisu

Vaimne, füüsiline ja sotsiaalne tervis. Terviseaspektide omavaheline seotus. Tervislik eluviis. Eluviisi osad - liikumine, toit, uni, puhtus, karastamine, pingetega toimetulek. Terviseriskid. Minu riske ennetavad valikud. Hoidumine tervist ohustavatest olukordadest, sh liikluses, uimastitega seotud olukordades, tule-, vee- ja elektriõhutus. Esmaabi. Abi saamise võimalused.

MINA JA TEISED

Õpitulemused

Õpilane

- 1) toob näiteid käitumisnormidest ja seadustest, mida tal tuleb järgida;
- 2) põhjendab käitumisnormide ja seaduste järgimise vajalikkust;
- 3) demonstreerib õpituatsioonis üldtunnustatud käitumisnormide ja seaduste täitmist;
- 4) tunneb liikluses turvalisust tagavaid märke ja tähiseid;
- 5) kirjeldab ja demonstreerib turvalisust tagavate liiklusreeglite järgimist;
- 6) märkab liiklusohtlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning pakub lahendusi turvalisuse tagamiseks;
- 7) teab, et vägivaldal on eri vormid;
- 8) selgitab, mida vägivaldne käitumine võib endaga kaasa tuua;
- 9) teab abi saamise võimalusi inimväarikust alandava käitumise puhul, sh kiusamine ja vägivald;

10) demonstreerib õpituatsioonis abi saamise ja abistamise võimalusi vägivalda korral;

11) selgitab sõpruse, koostöö, üksteise eest hoolitsemise ja üksteise abistamise vajalikkust.

Õppesisu

Reeglid ja käitumisnormid. Seadused. Üldtunnustatud käitumisnormide ja seaduste järgimine. Käitumisnormide ja seaduste järgimine koolis ja lähiümbruses Liiklusreeglid. Liiklusreeglite järgimine. Turvaline käitumine liikluses koduleel ja koduümbruses. Vägivald ja selle erinevad vormid, sh kiusamine. Vägivaldse käitumise negatiivsed tagajärjed.

Abi saamise võimalused koolikiusamise ja teiste vägivaldse käitumise ilmingute korral
Sõprus ja sõpruse hoidmine.

Koostöö vajalikkus.

Hoolitsemine ja abistamine ning prosotsiaalse käitumise väärtustamine. Heategemine ja heategevus.

MINA, TEAVE JA ASJAD

Õpitulemused

- 1) Õpilane
- 2) loetleb erinevaid teabeallikaid;
- 3) leiab infot erinevatest allikatest;
- 4) võrdleb erinevaid teabeallikaid usaldusväärsuse ja teabe sisu väärtuse poolest;
- 5) kirjeldab meediaga, sealhulgas sotsiaalmeediaga seotud võimalusi ja ohte;
- 6) selgitab ja demonstreerib kokkulepitud reeglite järgimist digivahendite abil teabe otsimisel;
- 7) teab, mis on raha teenimine, säästmine, kasutamine ja laenamine;
- 8) hoiab keskkonda, selgitab keskkonna hoidmise võimalusi, nt jäätmete vähendamine ja sorteerimine, vee ja energia tarbimine.

Õppesisu

Teave. Erinevad teabeallikad. Teabeallikate kasutamine. Teabeallikate usaldusväärsus. Meedia kasutusvõimalused ja ohud. Turvaline meediavahendite kasutamine. Internet ja selle turvaline kasutamine.

Raha. Raha teenimine, kasutamine ja laenamine. Vastutus. Oma kulutuste plaanimine.

Keskkonna hoidmise võimalused säästlikul tarbimisel. Enda võimalused keskkonna hoidmisel lähiümbruses.

II kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane

1. Teab, et ühiskond mõjutab inimest tervikuna, sealhulgas ka tervisekäitumist ja suhtlemist.
2. Väärtustab inimeste positiivseid omadusi ning positiivset mõtlemist, mõistab inimeste individuaalseid erinevusi ja on erinevuste suhtes salliv.
3. Mõistab, et murdeea arengutempo on erinev, aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja keha eest hoolitsemise vajalikkust.
4. On loov ja ettevõtlik.
5. On iseseisev otsustaja, seostab otsuseid tagajärgedega. Teab, et „ei“ ütlemine on võimalus seista oma õiguste eest.
6. Kirjeldab tõhusaid sotsiaalseid oskusi igapäevaelus. Väärtustab hoolivust, ausust, õiglust, vastutustunnet, üksteise abistamist, sõprust ja armastust vastastikuse toetuse ning usalduse allikatena.
7. Teab, millest suhtlemine koosneb, mõistab avatud suhtlemise eeliseid ja ohtusid ning järgib turvalise suhtlemise reegleid.
8. Mõistab, et konfliktid on osa elust, teab konfliktide võimalikke põhjusi ja tõhusaid lahendusviise, mõistab erinevate käitumisviiside tagajärgi.
9. Teab probleemide erinevaid lahendusviise ning mõistab koostegutsemise väärtust.
10. Mõistab meediast tulenevaid ohtusid oma käitumisele ja suhetele ning vastutust oma sõnade ja tegude eest.
11. Mõistab autoriõiguste järgimise vajalikkust.
12. Teab, kuidas leida usaldusväärseid terviseinfo allikaid, ja teab, kust terviseprobleemi korral abi küsida.

13. Väärtustab tervist, tervislikku eluviisi ja keskkonda ning mõistab eluviisi ja keskkonna mõju tervisele.

14. Teab, mis on riskikäitumine, teab riskikäitumist ennetavaid ja soodustavaid tegureid ja riskikäitumise mõju inimese tervisele. Mõistab enda valikute tagajärgi.

15. Mõistab uimastite tarbimisega kaasnevaid riske, väärtustab tervislikku elu uimastiteta ja teeb tervislikke valikuid.

Inimeseõpetus 5. klass

Õpitulemused ja õppesisu teemade kaupa

TERVIS

Õpitulemused

Õpilane

- 1) selgitab tervise tähendust ja seda mõjutavaid tegureid;
- 2) seostab peamisi tervisenäitajaid inimese tervisliku seisundiga (nt unekvaliteet, stress, kehatemperatuur, pulss, kehamassiindeks);
- 3) teab, et meedia saab mõjutada inimeste tervisekäitumist, toob näiteid;
- 4) toob näiteid tegevustest, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks, soodustavad kehalist aktiivsust ja tervislikku toitumist;
- 5) toob näiteid, kuidas meedia abil saab suurendada inimeste kehalist aktiivsust;
- 6) selgitab keha eest hoolitsemise vajalikkust.

Õppesisu

Tervis. Tervise olemus. Tervise aspektid: füüsiline, vaimne, sotsiaalne tervis.

Tervist mõjutavad tegurid - eluviis, pärilikkus, keskkond, tervishoid.

Mõõdetavad ja hinnangulised tervisenäitajad.

Stress. Stressiga toimetulek.

Meedia osa tervisega seotud otsustes.

Terviseteemalised veebilehed.

Tervislik eluviis. Tervist toetavad tegevused: tervist toetav toiduvalik, füüsiline aktiivsus, uni ja puhkus.

Turvaline elukeskkond (sh meedia) ja tervislik eluviis

Keha eest hoolitsemine (karastamine ja hügieen).

MURDEIGA JA KEHALISED MUUTUSED

Õpitulemused

Õpilane

- 1) nimetab murdees toimuvaid füüsilisi ja emotsionaalseid muutusi;
- 2) toob näiteid erinevast arengutempost murdees.

Õppesisu

Murdeiga elukaares. Murdeea olulisus. Murdeea füüsilised ja emotsionaalsed, vaimsed ja sotsiaalsed muutused. Igäihel oma tempo.

Toimetulek muutustega.

Suguline küpsus ja soojätkamine. Viljastumine, rasedus, lapse sünd.

Muutustega seonduvate kehaosade ja elundite nimetused ja toimimise põhimõtted, sh sugurakkude valmimise seos lapsesaamisvõime ja seksuaalsusega.

Positiivne suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine

TURVALISUS JA RISKIKÄITUMINE

Õpitulemused

Õpilane

- 1) toob näiteid elu ja tervist ohustavatest teguritest ja teab, kuidas neid vältida, hoidub riskikäitumises;
- 2) selgitab, miks on normid, sh liikluseadus kohustuslik kõigile ning järgib neid;
- 3) toob näiteid meediaga seotud ohtudest;

- 4) teab, mis on autoriõigused ja et need on seadusega kaitstud, miks peab autoriõigusi järgima ja mida võib endaga kaasa tuua autoriõiguste eiramine;
- 5) otsib, leiab ja esitab usaldusväärsetest allikatest tervise teemalist infot, järgides autoriõigust;
- 6) kirjeldab tubaka, alkoholi ja teiste uimastite tarbimise kahjulikku mõju tervisele;
- 7) demonstreerib õpisisu, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest, kasutades tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi.

Õppesisu

Riskikäitumine ja selle liigid (sh terviseriskid). Riskikäitumist ennetavad ja soodustavad tegurid.

Reeglid ja normid. Seadused (sh liikluseadus). Reeglite ja normide vajalikkus.

Ohutu käitumine kodus, koolis, tänaval, metsas, puhkelaladel, sh vee-, tule- ja elektriõhutus.

Toob näiteid meediaga seotud ohtudest (sh reklaam, internetis levivad pettused, küberkiusamine ja sotsiaalmeedia mõju enesehinnangule ning tervisekäitumisele).

Teab, mis on autoriõigused ja et need on seadusega kaitstud, miks peab autoriõigusi järgima ja mida võib endaga kaasa tuua autoriõiguste eiramine.

Otsib, leiab ja esitab usaldusväärsetest allikatest tervise teemalist infot, järgides autoriõigust.

Uimastid. Uimastite kahjulik mõju tervisele, otsustele ja käitumisele. Illegaalsed ja legaalsed uimastid.

Tubaka, alkoholi ja teiste levinud uimastite tarbimisega seotud riskid tervisele. Kofeiini sisaldavate jookide (sh energijook, kohv, energiavesi) mõju tervisele.

Tervislikud valikud uimastitega seotud olukordades, tervislikud alternatiivid uimastite kasutusele.

Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused (sh sotsiaalsed toimetulekuoskused vägivalda ja uimastiennetuses).

Oskus öelda "ei". "Ei" ütlemise ja väljendamise viisid.

Otsused/ otsustamine. Otsuste tagajärjed. Vastutus oma otsuste eest. Kaaslaste mõju otsustele

Koolikiusamine. (füüsiline, verbaalne, kaudne küberkiusamine). Kiusamisega hakkama saamine ja abi saamise võimalused.

HAIGUSED JA ESMAABI

Õpitulemused

Õpilane

- 1) toob näiteid, kuidas enda käitumisega ennetada haigestumist;
- 2) demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid, teab, kust otsida vajaduse korral abi.

Õppesisu

Haigused: nakkus- ja mittenakkushaigused, viirushaigused. Haigestumise põhjused.

Haigestumise vältimise viisid.

Õnnetused. Õnnetuste vältimine. Siia sobiks ka: sh vee-, tule- ja elektriõhtutuse tagamine.

Esmaabi.

Abi kutsumine.

Tervis - inimese väärtuslikum vara.

Inimeseõpetus 6. klass

Õpitulemused ja õppesisu teemade kaupa

MINA JA SUHTLEMINE

Õpitulemused

Õpilane

- 1) selgitab, kuidas enesehinnang kujuneb;
- 2) selgitab enda erinevate omaduste arendamise võimalusi;
- 3) mõistab oma võimalusi algatada ettevõtmisi ja toob näiteid ettevõtlikkust tegutsemisest;
- 4) seostab ettevõtlikkust tulevase tööeluga.

Õppesisu

Enesetundmine. Mina-pilt (kirjeldav ja hinnanguline osa).

Enesehinnang. Enesehinnangu kujunemine.

Eneseanalüüs. Oma omaduste ja väärtuste selgitamine ja arendamine.

Väärtused. Huvid. Võimed.

Ettevõtlikkus, selle väljendumine tegutsemisel. Ettevõtlikkuse tähtsus igapäevaelus ja ühiskonnas. Ettevõtlikkus ja tööelu.

SUHTLEMINE TEISTEGA

Õpitulemused

Õpilane

- 1) kirjeldab, millest suhtlemine koosneb.
- 2) eristab mitteverbaalseid ja verbaalseid suhtlemisvahendeid ning analüüsib nende vastastikuseid seoseid.
- 3) eristab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumisviiside mõju suhetele.
- 4) teab, mis on eelarvamused ja stereotüüpsed hoiakud, ja tunneb need ära.
- 5) toob näiteid eelarvamuste mõjust igapäevaelus.
- 6) toob näiteid, kuidas eelarvamused mõjutavad igapäevasuhtlust.
- 7) teab, et tal on õigus öelda „ei“, ja demonstreerib õpituatsioonis „ei“ ütlemist oma tervise kaitsel ja õiguste eest seismisel.
- 8) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest, kasutades tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi.
- 9) toob näiteid turvalisest suhtlemisest igapäevaelus, sh internetis ning lahendab õpituatsioonis teemakohaseid probleeme.

Õppesisu

Suhtlemise mõiste. Suhtlemise olemus (teise tajumine, teabevahetus, mõjutamine)

Verbaalne suhtlemine. Mitteverbaalne suhtlemine.

Agressiivne, alistuv ja kehtestav käitumine ning nende mõju suhetele. Kehtestava käitumise viisid. Kehtestava käitumise põhimõtted ja eelised.

Ühiskonnas juurdunud uskumuste ja hoiakute mõju inimesele. Eelarvamused. Stereotüübid.

Eelarvamuste ja stereotüüpide mõju suhetele.

Sallivus. Aktsepteerimine.

Tõenduspõhised enesekohased ja sotsiaalsed oskused (otsuste langetamine ja probleemide lahendamine; loov ja kriitiline mõtlemine; emotsioonide ja stressiga toimetulek; enesetunnetus - ja, suhtlemisoskus) riskikäitumise (uimastikasutamine ja vägivald) ennetamisel.

“Ei” ütlemist eeldavad olukorrad. “Ei” ütlemise viisid, julgus ja tähtsus. Internet. Interneti võimalused ja ohud. Turvaline internetikasutus. Viisakas, austav ja hooliv suhtlemine.

SUHTED TEISTEGA

Õpitulemused

Õpilane

- 1) toob esile arengulisi individuaalseid erinevusi, mõistab inimeste erivajadusi.
- 2) toob näiteid hoolivast, ausast, õiglasest ja vastutustundlikust käitumisest.
- 3) demonstreerib õpitu olukorras sotsiaalsete oskuste tõhusat kasutamist.
- 4) demonstreerib õpitu olukorras, kuidas oma tundeid empaatiliselt ja suhteid tugevdavalt väljendada.

Õppesisu

Inimeste erinevused.

Vajadused. Väärtused. Erivajadused.

Sallivus.

Prosotsiaalne käitumine. Õiglus, vastutus, hoolivus, ausus.

Vastutus enda sõnade ja tegude eest, s.h internetis.

Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine.

Tõhus sotsiaal-emotsionaalne eneseväljendus. Usaldus suhetes. Sõprus. Empaatia.

Tunded ja nende tõhus väljendamine. Vastutus enda sõnade ja tegude eest- vastutus oma enda käitumise üle?

KONFLIKTID JA PROBLEEMILAHENDUS

Õpitulemused

Õpilane

- 1) selgitab konflikti häid ja halbu külgi;
- 2) kirjeldab tõhusaid ja mittetõhusaid konfliktide lahendusviise;
- 3) valib õpitu olukorras konflikti lahendamiseks sobiva käitumisviisi;
- 4) näeb ühe probleemi lahendamise erinevaid võimalusi;
- 5) lahendab loovalt ja koostöiselt probleeme ja toob esile erinevate lahenduste
- 6) eelised ning puudused;
- 7) kirjeldab, kuidas kaaslaste võivad mõjutada otsustamist;
- 8) toob näiteid, milliste tagajärgedeni võivad erinevad otsused viia.

Õppesisu

Konflikt kui suhte probleem. Konfliktide põhjused, tagajärjed, lahendamise viisid. Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise viisid.

Otsuste langetamine ja erinevate lahendusviiside kaalumise otsustamisel Probleemide lahendamise viisid, s.h internetis - tõhusad ja mittetõhusad. Probleemilahenduste eelised ja puudused.

Koostöö võimalused. Koostöise tegevuse eelised.

Kaaslaste mõju otsustele. Abistav ja kahjustav mõju.

Grupi surve.

Mõjutamine. Mõjutamise viisid (ähvardamine, äraostmine, nõu andmine, kingituste tegemine, vastuteene ootamine, veenmine). Toimetulek vägivallaga, sh kiusamisega, abi saamise võimalused.

Vastutus oma tegude, käitumisviiside ja sõnade eest.

POSITIIVNE MÕTLEMINE

Õpitulemused

Õpilane

- 1) toob näiteid enda positiivsete omaduste kohta;
- 2) märkab ja toob esile enda ning teiste positiivseid omadusi.

Õppesisu

Positiivne mõtlemine. Positiivne enesesisendus. Edeneva mõtteviisi arendamine. Positiivsed omadused.

III kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane

1. Teab, kuidas ühiskond mõjutab inimeste tervisekäitumist, suhtlemist ja õppimist.
2. Mõistab inimese arengut murde- ja noorukieas.
3. Teab, kuidas kujundada ja hoida positiivset suhtumist iseendasse.
4. Väärtustab enese arendamise vajadust ja elukestvat õpet, mõistab oma võimalusi ja vastutust enda elutee kujundamisel.
5. On loov ja ettevõtlik.
6. Mõistab, et inimene on sotsiaalne olend, mõistab normide vajalikkust ühiselus. Väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet aktiivse ühiskonnaliikmena.
7. Teab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilise suutlikkuse ning vaadete ja usutunnistuste poolest; on erinevuste suhtes salliv.
8. Teab, et ühiskond kaitseb laste tervist ja heaolu seadustega.
9. Kasutab terviseinfo saamiseks teaduspõhiseid allikaid ja spetsialistide abi.

10. Väärtustab positiivseid suhteid, nende loomist ja hoidmist. Mõistab ja aktsepteerib inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise.
11. Mõistab ja aktsepteerib seksuaalse arengu individuaalsust, seksuaalse identiteedi erinevaid avaldumisvorme ja seksuaalõigusi.
12. Mõistab füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise vastastikust seost ja neid mõjutavaid tegureid.
13. Mõistab eluviisi, keskkonna ja pärilikkuse mõju tervisele ning tervisliku eluviisi ja turvalise käitumise tähtsust igapäevaelus.
14. Väärtustab partnerite vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhetes. Oskab leida infot seksuaaltervist puudutavate küsimuste kohta.

Inimeseõpetus 7. klass

Õpitulemused ja õppesisu teemade kaupa

INIMISE ARENG JA MURDEIGA

Õpitulemused

- 1) kirjeldab pärilike ja keskkonnategurite, nt elukeskkonna, ümbritsevate inimeste ja hariduse mõju inimese arengule ja otsustele;
- 2) seostab inimese kasvamist ja arengut pärilike ning keskkonnateguritega;
- 3) selgitab inimese arengut murde- ja noorukieas ning eristab seda täiskasvanueast.
- 4) selgitab seksuaalsuse olemust, inimese seksuaalset arengut ning selle individuaalsust.

Õppesisu

Areng, küpsemine, kasvamine, õppimine, pärilikkus, keskkonna mõju, inimese valikud.

Ühiskonna mõju inimese kasvamisele ja arengule.

Inimese elukaar. Murde- ja noorukiea koht elukaares.

Murde- ja noorukiea iseloomulikud tunnused. Suguküpsus, sootunnused, keha muutumine.

Seksuaalsuse mõiste. Seksuaalsuse areng ja murdeiga. Arengu individuaalsus.

INIMENE, VALIKUD JA ÕNN

Õpitulemused

Õpilane

- 1) selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang;
- 2) toob näiteid teguritest, mis kujundavad minapilti ja enesehinnangut;
- 3) analüüsib ennast oma väärtuste, isikuomaduste, võimete ja huvide põhjal ning seostab seda valikutega elus;
- 4) analüüsib inimese võimalusi ja vastutust oma elutee kujundamisel.

Õppesisu

Minapilt - kirjeldav ja hinnanguline aspekt minapildist.

Positiivse minapildi kujundamine.

Eneseanalüüs, väärtused, teadlikud valikud ja vastutus elus. Enesekasvatuse võtted.

Enesearendamine oma elutee kujundamisel. Positiivne suhtumine endasse ja teistesse kui heaolu alus.

INIMENE JA RÜHM

Õpitulemused

Õpilane

- 1) mõistab, et inimene on sotsiaalne olend, toob näiteid rühma kuulumise ja rühmas suhtlemise olulisusest;
- 2) toob näiteid erinevate rühmade normidest ja reeglitest, mis toetavad ühiselu toimimist;
- 3) analüüsib enda rolli, õigusi ja kohustusi erinevates rühmades;
- 4) kirjeldab rühma mõju käitumisele, sh sõltumatuse ja autoriteedi olemust inimsuhetes, demonstreerib õpituatsioonis toimetulekut rühma survega.

Õppesisu

Rühm. Erinevad rühmade liigid. Erinevad rollid, reeglid ja normid rühmas. Inimeste õigused ja kohustused erinevates rühmades. Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed.

Koostöised ja võistluslikud rühma tegevused. Hoolivuse, austuse, õigluse ja vastutustunde väärtustamine koostöises tegevuses.

Konformsus.

Sõltumatus.

Autoriteet.

Toimetulek rühma survega ennast ja teisi kahjustavatest olukordades. Suhete säilitamine. Erimeelsustega toimetulek, sh konfliktid.

TURVALISUS, TERVISE- JA RISKIKÄITUMINE

Õpitulemused

Õpilane

- 1) analüüsib tegureid, mis aitavad säilitada inimese vaimset heaolu, märkab ohte, oskab kaaslast toetada ja vajaduse korral abi otsida;
- 2) analüüsib laste heaolu mõjutavaid tegureid oma kogukonnas, teeb ettepanekuid, kuidas kogukonnas paremini seista laste heaolu eest;
- 3) analüüsib uimastitega seotud riskikäitumise tagajärgi inimese toimetulekule ning sekkumise võimalusi indiviidi ja ühiskonna tasandil;
- 4) toob näiteid seadustest, mis kaitsevad laste õigusi, tervist ja heaolu, ning analüüsib õiguste ja kohustuste seoseid.

Õppesisu

Inimese heaolu komponendid (sh vaimne heaolu).

Laste heaolu mõjutavad tegurid (materiaalne, füüsiline, vaimne, sotsiaalne) kogukonna tasandil. Lapse ja noore vaimse heaolu tõstmise võimalused koolis ja kogukonnas.

Uimastitega seotud riskikäitumise ennetamine indiviidi tasand: tõhusad sotsiaalsed oskused ja keeldumisoskused. Uimastitega seotud riskikäitumise ennetamine: kogukonna ja ühiskonna tasandil.

Lapse õigused ja kohustused peres, koolis ja ühiskonnas. Laste ja noorte õigusi, tervist ja heaolu kaitsvad seadused.

Inimeseõpetus 8. klass

Õpitulemused ja õppesisu teemade kaupa

TERVISEKÄITUMINE

Õpitulemused

- 1) toob näiteid füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise vastastikustest seostest;
- 2) analüüsib tervisekäitumise mõju füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele;
- 3) analüüsib kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele;
- 4) teab, mille põhjal ära tunda teaduslikku tervisealast infot;
- 5) analüüsib ja hindab erinevate tervisealaste infoallikate, tervisetoodete ja ravivõtete usaldusväärsust;
- 6) analüüsib tegureid, mis aitavad säilitada inimese vaimset heaolu, märkab ohte, oskab kaaslast toetada ja vajaduse korral abi otsida;
- 7) toob näiteid olulisematest tervisenäitajatest;
- 8) analüüsib enda terviseseisundit tervisenäitajate põhjal ning kavandab vajaduse korral muudatusi eluviisis;
- 9) analüüsib ja toob näiteid eluviisi, keskkonna ja pärilikkuse mõjust tervisele ning eristab tervislikke ja ebatervislikke otsuseid igapäevaelus;
- 10) toob näiteid keskkonnateadlikest tegevustest ning rakendab mõnda nendest enda kodukohas või koolis.

Õppesisu

Tervis kui heaoluseisund ja tervise aspektid - füüsiline tervis, vaimne tervis ja sotsiaalne tervis. Tervise aspektide vastastikused seosed. Tervisliku eluviisi (toitumine, kehaline aktiivsus, piisav puhkus ja uni) mõju tervise erinevatele aspektidele.

Tervisealased infoallikad, Tervisealaste infoallikate usaldusväärsus. Vaimset heaolu säilitada aitavad tegevused ja mõttelaad. Stress. Stressiga toimetulek. Kriis, selle olemus. Käitumine kriisiolukorras. Abistamine, abi otsimine ja leidmine. Objektiivsed ja subjektiivsed tervisenäitajad.

Tegurid, mis mõjutavad tervise seisundit.
Eluviisi, keskkonna ja pärilikkuse ning tervisteenuste mõju inimese tervisele.
Tervisliku eluviisi tähtsus igapäevaelus.
Tegurid, mis mõjutavad Eesti rahvastiku (sh noorte) tervist ja tervisenäitajaid.
Keskkonnateadlik tegevus lähiümbruses ja kogukonnas kui tervise edendust.

SUHTED JA SEKSUAALSUS

Õpitulemused

Õpilane

- 1) selgitab suhete loomise, säilitamise ja lõpetamise võimalusi ennast ja teisi kahjustamata;
- 2) kirjeldab ja toob näiteid erinevatest tunnete ja läheduse avaldumisviisidest, nt meeldimine, sõprus, armumine, armastus;
- 3) analüüsib suhtevägivalla avaldumisvorme ja põhjusi, teab, kuidas käituda lähisuhtevägivalla korral ning toob näiteid abi saamise võimalustest;
- 4) selgitab seksuaalsuse olemust, inimese seksuaalset arengut ning selle individuaalsust;
- 5) 5) mõistab erineva seksuaalse orientatsiooni ja soolise identiteediga inimeste õigust võrdsele ja lugupidavale kohtlemisele;
- 6) 6) toob näiteid turvalisest seksuaalkäitumisest ja seksuaalõigustest;
- 7) 7) analüüsib turvalise seksuaalkäitumise ja abi saamise võimalusi;
- 8) 8) toob esile seksuaalkäitumisega seotud müütide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese tervisekäitumisele.

Õppesisu

Suhe. Suhte liigid (peresuhe, sõprusuhe, paarisuhe). Lähisuhe ja tunded lähisuhtes. Paarisuhte loomine, säilitamine, katkemine.

Inimlik lähedus ja soojus suhetes. Kiindumussuhted varases lapseas lapse ja vanema vahel.

Sõprus, meeldimine, armumine, armastus.

Armastuse liigid ja mitmekesisus paarisuhtes.

Lähisuhtevägivad ja selle liigid. Abi saamise võimalused. Turvalised lähisuhted.

Seksuaalsuse mitmekesisus.

Seksuaalkäitumine.

Sooidentiteet, Sooline mitmekesisus. Bioloogiline sugu, sotsiaalne sugu. Sooline eneseväljendus (feminiinne, androgüünne, maskuliinne).

Seksuaalne orientatsioon.

Laste ja noorte seksuaalsuse arengu põhietapid (seksuaalsuse trepp.)

Erineva seksuaalse orientatsiooni ja sooidentiteediga inimeste õigused ja võrdne kohtlemine.

Turvaline seksuaalkäitumine. Vastutus.

Rasestumisvastased meetodid.

Seksuaalsel teel levivate haiguste vältimine.

Seksuaalõigused, Seksuaalne enesemääramisõigus.

Seksuaalsusega seotud müütide ja soostereotüüpide mõju inimese tervisekäitumisele.

TURVALISUS, TERVISE- JA RISKIKÄITUMINE

Õpitulemused

Õpilane

- 1) demonstreerib õpituatsioonis inimväarikust alandavale käitumisele reageerimise viise ja abi saamise võimalusi;
- 2) analüüsib uimastitega seotud riskikäitumise tagajärgi inimese toimetulekule ning sekkumise võimalusi indiviidi ja ühiskonna tasandil;
- 3) demonstreerib õpituatsioonis esmaabi osutamist ja oskab vajaduse korral otsida abi.

Õppesisu

Koolikiusamine, koolivägivald ja teised sotsiaalsete suhetega seotud vägivalda vormid. Tõhus toimetulek ja abi saamise võimalused.

Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused riskikäitumisega toimetulekul. Uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile. Uimastitega seonduvad väärarvamused. Uimastite tarvitamise isiklikud, sotsiaalsed, majanduslikud ja juriidilised riskid. Sõltuvus.

Esmaabi põhimõtted ja käitumine ohuolukordades, sh tule-, vee- ja elektriohutus.

Ajaloo ainekava

Ajaloo õppeaine kirjeldus

Ajaloo õppimise käigus omandatakse pädevused, mis on vajalikud oma elu korraldamiseks ajalooteadvuse toel ühiskonnale omases ajaloolises kultuuris. Ajalooõpetus toetab ajaloolise mõtlemise kujunemist, mis tähendab suutlikkust märgata tähenduslikkust ajaloos, oskust kasutada esmaallikaid tõendusmaterjalina, tunda ära muutusi ja ajaloosündmuste järjepidevust, analüüsida põhjusi ja tagajärgi, tajuda ajaloolist konteksti ja mõista ajalooliste tõlgenduste eetilist mõõdet.

Ajaloo õppimist alustatakse sissejuhatuses ainesse. Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline lõiming ning lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest.

Ajalooõpetuse kaudu laiendatakse teadmisi, omandatakse ajaloolist sõnavara ja kujundatakse erinevaid oskusi:

- 1) oskus orienteeruda ajas ning analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist;
- 2) ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamise oskus;
- 3) ajaloo kohta küsimuste esitamise ning neile vastamise oskus;
- 4) funktsionaalne kirjaoskus, kriitilise mõtlemine oskus, arutlusoskus, järelduste tegemise ja seoste loomise ning oma seisukoha kujundamise ja põhjendamise oskus;
- 5) empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- 6) allikaanalüüs ja ajalookaardiga töötamise oskus, erinevatest teabeallikatest info leidmise, kasutamise ja hindamise oskus, suulise ja kirjaliku eneseväljenduse ning IT-vahendite kasutamise oskus.

Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning seda tehakse erinevate õppeteemade ja õppemeetodite kaudu. Oskuste saavutatuse taset kirjeldatakse ajaloo õpetamise eesmärkidena kooliastmeti.

Õpilasi suunatakse uurima, teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende seoseid omavahel ja tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajalooõpetusega alustades lähtutakse huvi

äratamisest, õpitava õpilasele tähenduslikuks tegemisest. Põhikooli ajalooõpetus on kronoloogilis-temaatiline. Õppeaine algab sissejuhatava algõpetusega ning jätkub muinas- ja vanaaja, keskaja, uusaja ning lähiajaloo õppimisega. Ainekavas eraldi esitatud Eesti- ja kodukoha ajaloo teemasid käsitletakse põhjalikult ja süsteemselt ning tõmmatakse paralleele maailma ajalooga. Käsitluse põhimõte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloost, kus on oluline luua käsitletava teema ja paikadega isiklik seos.

Ajalooõpetusel on kronoloogiline, poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideede dimensioon. Põhikoolis tähtsustatakse õpilasele jõukohast, inimesekeskset ajalookäsitlust, eluolu ja kultuuri teiste ajalooõpetuse dimensioonide ees. Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu, millega ei taotleta ajalooajalooperioodidest tervikpildi kujunemist. Tähtis on luua seosed mineviku ning nüüdisaja ajaloosündmuste ja -nähtuste vahel ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust, Eesti ajaloo sõlmküsimumusi, Eesti iseseisvuse ning selle kaitsmise ning teisalt võõrvallutuste mõju erinevatel perioodidel. Õpitakse väärtustama kohalikku kultuuripärandit, inimeste iseotsustamise õigust ja vabadust, analüüsima eetilisi valikuid ja mõistma hukka agressiooni ja okupatsiooni ning kõiki inimsusevastaseid kuritegusid.

II kooliastme lõpuks taotletavad oskused, teadmised ja hoiakud

Õpilane

1. teab, ajaloo periodiseerimise põhimõtteid ning et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline;
2. teab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed;
3. kasutab ajaloomõisteid kontekstis;
4. teab näiteid kodukoha minevikust;
5. teab, et Eesti ei ole alati olnud iseseisev ning teab olulisi sündmusi ja isikuid Eesti omariikluse kujunemisloos;
6. mõistab, kuidas kujunes inimasustus;
7. mõistab, et teadus ja tehnika on pidevas arengus ja mõjutavad inimesi ning ühiskonnaelu;
8. oskab asetada end minevikus elanud inimese olukorda ning saab aru, et erinevast rollist vaadates on maailm erinev;

9. teab, et eri aegadel on ühiskonnas olnud erinevad väärtussüsteemid, mida ei ole õige hinnata tänapäeva kontekstis;

10. teab, mis tunnused on iseloomulikud demokraatlikele ja mittedemokraatlikele ühiskonnavormidele ajaloos;

11. teab, millist liiki allikatest saab mineviku kohta teavet ja milliste tunnuste järgi saab allikate usaldusväärsust hinnata;

12. teab näiteid kodukoha kultuuripärandist, olulisi inimesi ja nende rolli kodukoha kultuuriloos;

13. märkab ja väärtustab minevikupärandit Eestis ja mujal;

14. teab, kuidas meditsiin ja inimeste teadmised tervisest on aja jooksul muutunud.

15. Teab näiteid, kuidas inimkond on minevikus keskkonda mõjutanud.

Õpitulemused 5.klass

Ajaarvamine ja ajalooallikad

Õpitulemused

Õpilane

- 1) kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt: eKr, pKr, sajand, aastatuhat, kümnend, ajajoon, Rooma number, araabia number;
- 2) paigutab ajateljele isikliku elu sündmusi, ajaloosündmusi ja-perioode, kasutades õigesti ajaühikuid; lahendab ajatelje abil ülesandeid;
- 3) paigutab ajateljele kodukohaga seotud sündmusi, võrdleb kodukoha ajaloosündmusi Eesti ajaloo sündmustega antud perioodil;
- 4) teab, et ajalooallikad jagunevad suulisteks, esemelisteks, kirjalikeks ja audiovisuaalseteks ning toob nende kohta näiteid;
- 5) iseloomustab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust;
- 6) kasutab perekonnaloos uurimisel eritüübilisi allikaid.

Õppesisu

eKr, pKr, sajand, aastatuhat, ajatelg, Rooma number, araabia number, suulised, esemelised, kirjalikud ja audiovisuaalsed allikad; muuseum, arhiiv, kroonika, legend, arheoloogia, muistis, mälestused, intervjuud, fotod, videod, päevikud, kirjad.

Ajaloosündmused, ajaloolised isikud ja eluolu

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma, Eesti ja Sinimäe ajaloos ning isiklikus elus;
- 2) kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost;
- 3) kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis;
- 4) teab ja esitleb lugusid oma kodukoha ja kooli asupaiga (Sinimäe) minevikust;
- 5) nimetab Eesti iseseisvumisega seotud sündmusi ja isikuid.

Õppesisu:

muistne vabadusvõitlus, Läti Henrik, elu keskaegses linnas ja maal, linnused, Rootsi aeg ja vene aeg, mõisad ja rehielamud, Põhjasõda ja Peeter I, EV iseseisvumine, Vabadussõda, Tartu rahu, elu Eesti Vabariigis, Sinimägede lahing teises maailmasõjas, Nõukogude okupatsioon, Saksa okupatsioon, metsavendlus, küüditamine, Eesti Vabariigi taasiseseisvumine, Balti kett, laulev revolutsioon

Õpitulemused 6. klass

Muinas- ja vanaaeg

Muinsaaeg

Õpitulemused

Õpilane

- 1) teab, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajalooperioode ja sündmusi, mis on aluseks ajaloo periodiseerimisele, põhjendab oma valikut;
- 2) kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt;
- 3) toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu;
- 4) kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis.

Õppesisu

Esiaeg ehk muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu, eKr, pKr, sajand, aastatuhat, kümnend, araabia number, Rooma number, ajalooallikad, arheoloogia, inimese kujunemine, kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, sugukond, küttimine ja korilus.

Muinasaeg Eestis

Õpitulemused

Õpilane

- 1) teab mõnda inimeste ajaloolist asulat, kirjeldab selle tekkimise ja kujunemise põhjusi;
2. teab ja esitleb lugusid oma kodukoha minevikust.

Õppesisu

Pulli, Kunda Lammasmägi, alepõld, kindlustatud asula, kalmed, muinaspaiad Ida-Virumaal.

Vanad Idamaad

Õpitulemused

Õpilane

- 1) toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus;
- 2) nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust.

Õppesisu

Tsivilisatsioon ehk kõrgkultuur, Egiptus ja Niilus, Mesopotaamia - Eufrat ja Tigris, Hiina - Huanghe ja Jangtse, India - Indus ja Ganges.

Mesopotaamia

Õpitulemused

Õpilane

- 1) toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu;
- 2) nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos.

Õppesisu

Sumerid, linnriik, Babüloonia, Hammurapi, seaduste kogu, kiilkiri, savitahvel, tsikuraat, Ištar, Marduk, potikeder ja ratas, Gilgameš.

Egiptus

Õpitulemused

- 1) nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust;
- 2) nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos;
- 3) kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis.

Õppesisu

Vaarao, preestrid, templid, ametnikud, orjad, hieroglüüfid, papüurus, palsameerimine, mummia, sarkofaag, püramiidid, kalender, aritmeetika ja geomeetria.

Vahemere idaranniku kõrgkultuurid: Foiniikia, Iisraeli ja Juuda riik

Õpitulemused

Õpilane

- 1) toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ajaloos;
- 2) teab, et foiniiklased head meresõitjad, võtsid kasutusele tähestiku;
- 3) teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon;
- 4) teab, mis on Vana Testament.

Õppesisu

Tähestik, meresõitjad, Kartaago, ainujumala usk, Jahve, Mooses, Vana Testament, kümme käsku.

Vana-India ja Vana-Hiina

Õpitulemused

Õpilane

- 1) nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust;
- 2) teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas.

Õppesisu

India ja Indus, Ganges, kastisüsteem, usulised tõekspidamised, budism, kunst, kirjandus, arvutussüsteem, male, Hiina ja Huang He, Jangtse, keisririigi algus, Hiina müür, Suur Siiditee, kompass, paber, Konfutsius.

Vana-Kreeka

Kreeta-Mükeene

Õpitulemused

Õpilane

- 1) kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis;
- 2) toob näiteid sündmustest ja protsessides maailma ajaloos.

Õppesisu:

Balkani poolsaar, Hellas ja hellenid, barbarid, Kreeka, Kreeta, Ateena, Sparta, Knossos, Mükeene.

Kreeka linnriigid

Õpitulemused

Õpilane

- 1) teab näiteid erinevatest ühiskonnaelu vormidest antiikajal ja kirjeldab nende erisusi;

- 2) kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat;
- 3) toob näiteid ajaloomälestistest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised.

Õppesisu

Polis, rahvakoosolek, akropol, agoraa, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, Perikles, Kreeka-Pärsia sõjad (Maratoni lahing).

Vana-Kreeka kultuur ja teadus

Õpitulemused

Õpilane

- 1) nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos; 2. teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist;
- 2) iseloomustab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust.

Õppesisu

Hmeros, eeposed "Ilias" ja "Odüsseia", Herakles, komöödia ja tragöödia, Zeus, Olümpia, olümpiamängud, 776 eKr, templid, arhitektuur, skulptuur, vaasimaalid, Herodotos, nt Pythagoras, Hippokrates, Sokrates, Platon, Aristoteles.

Hellenism

Õpitulemused

Õpilane

- 1) nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos;
- 2) toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ajaloos;
- 3) teab näiteid erinevatest ühiskonnaelu vormidest antiikajal ja kirjeldab nende erisusi.

Õppesisu

Aleksander Suur, hellenism, Aleksandria, seitse maailmaimeet, nt Eukleides, Archimedes, Ptolemaios.

Vana-Rooma

Rooma riigi tekkimine

Õpitulemused

Õpilane

- 1) toob näiteid sündmustest ja protsessides maailma ajaloos;
- 2) nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos;
- 3) kasutab narratiivi loomisel ajaloo mõisteid asjakohases kontekstis;
- 4) paigutab ajateljele ajaloosündmusi, kasutades õigesti ajaühikuid, lahendab ajateljele abil ülesandeid.

Õppesisu

Apenniini poolsaar, Vahemeri, Rooma, Tiberi jõgi, Alpi mäestik, Romulus, 753 eKr, Kapitolium, foorum, ladina keel, etruskid.

Rooma Vabariik

Õpitulemused

- 1) kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost;
- 2) nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust.

Õppesisu

Vabariik, senat, konsul, rahvakoosolek, Puunia sõjad, Hannibal, Kartaago, Caesar, leegion, kodusõda.

Eluolu Vanas-Roomas

Õpitulemused

- 1) teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas
- 2) toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu
- 2) kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis.

Õppesisu

Patriitsid, plebeid, rahvatribuun, perekond, ori, gladiaator.

Kultuur ja religioon Vanas-Roomas

Õpitulemused

- 1) teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist;
- 2) toob näiteid ajaloomälestistest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised;
- 3) toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus.

Õppesisu

Templid, amfiteater, akvedukt, triumf, Colosseum, kristlus, Uus Testament, piibel.

Rooma keisririik

Õpitulemused

- 1) toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ajaloos;
- 2) teab, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajalooperioode ja sündmusi, mis on aluseks ajaloo periodiseerimisele;
3. paigutab ajateljele ajaloosündmusi ja -perioode, kasutades õigesti ajaühikuid; lahendab ajatelje abil ülesandeid;
- 3) nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos.

Õppesisu

Provints, Lääne-Rooma, Ida-Rooma, Augustus, Konstantinoopol, 476, hunnid, suur rahvasterändamine.

Ajaloo õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes

Põhikooli III astme ajalooõpetusega taotletakse, et õpilane:

1. Eristab ajalooperioode ning iseloomustab neid põhitunnuste kaudu.
2. Mõistab ajaloosündmuste tähenduslikkust, toob esile sündmuste ja protsesside põhjusi ja tagajärgi ning jätkuvuse ja muutuste näiteid.

3. Seostab kodukoha ajalugu Eesti ja Euroopa ajalooga, teab Eesti ajaloo pöördepunkte.
4. Mõistab Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa ajaloo taustal.
5. Mõistab tänapäeva Euroopa ja Ameerika Ühendriikide kujunemislugu ja arengut ning riikide mõju maailmas.
6. Analüüsib inimeste igapäevaelu ja ühiskonnaelu muutumist ning linnade tähtsuse kasvu.
7. Mõistab teaduse ja tehnika arengu mõju inimeste eluviisile ja ühiskonnaelu valdkondadele.
8. Mõistab kolonialismi ja rahvastikurände põhjusi ja tagajärgi minevikus ja tänapäeval globaalse ajaloo perspektiivis.
9. Analüüsib inimese sotsiaalseid ja ühiskondlikke rolle minevikus ja tänapäeval, individuaalse eneseteostuse piiranguid ja võimalusi lähtuvalt ühiskonna arengust.
10. Mõistab, kuidas on kujunenud ja toiminud demokraatlik ühiskond minevikus, võrreldes tänapäevaga.
11. Mõistab, kuidas inimese käsitus on ajas muutunud.
12. Kogub ajalooalast informatsiooni, töötab eritüübiliste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt, teeb informatsiooni põhjal järeldusi.
13. Eristab poliitilisi õpetusi, teab nende kujunemislugu.
14. Analüüsib kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ja mõistab üksikisiku rolli kultuuripärandi kandjana.
15. Analüüsib inimese tervisekäitumise muutumist ajaloos.
16. Mõistab inimtegevuse ja keskkonna vastastikust mõju ajaloos.

Õpitulemused 7. klass

Maailm keskajal 476–1492

Õpitulemused

- 1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajaloo perioode;
- 2) toob allikate põhjal esile ajaloo sündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
- 3) mõtestab ja sõnastab ajaloolise keskkonna kujunemist oma kodukohas, selgitab keskaegse muistise tähendust keskajal ja tänapäeval

- 4) Iseloomustab seisuslikku ühiskonda: nimetab seisused ja ülesanded, selgitab jumala tähtsust keskaja inimese maailmapildis;
- 5) kirjeldab feodaalset hierarhiat, selgitab seoseid;
- 6) võrdleb keskaja rüütlikeisuse ideaale tänapäeva käitumiseideaaliga.

Õppesisu

Keskaja periodiseering: vara-, kõrg- ja hiliskeskaeg, keskaeg Eestis, läänikord ehk feodaalkord, lään ehk feood, läänimees ehk feodaal, senjöö, vasall, läänipüramiid ehk feodaalne hierarhia, turniir, linnus.

Ristiusk, kirik, kultuur

Õpitulemused

- 1) iseloomustab kiriku rolli keskaja ühiskonna ja üksikisiku elus;
- 2) nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid;
- 3) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;
- 4) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel;
- 5) toob näiteid keskaja kirjandusest, kunstist ja muusikast.

Õppesisu

Ristiusk, katoliku kirik, kiriku struktuur, kogudus, usklikud, vaimulikud, ilmikud, pühak, paavst, peapiiskop, piiskop, preester, klooster, munk, kerjasmunk, nunn, abt, abtiss, tsölibaat, askees, palve, palverännak, palverändur, reliikvia, liturgia, koraal, psalm, sakrament, ristimine, armulaud, laulatus, ordinatsioon, patt, paradiis, põrgu, piht, puhastustuli, romaani stiil, gooti stiil, altar, ümarkaar, teravkaar, manuskript, miniatuur.

Euroopa riigid varakeskajal

Õpitulemused

- 1) toob näiteid rahvastikurännetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärgi;
- 2) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel;
- 3) kirjeldab Frangi riigi tekkimist ning jagunemise põhjuseid ja tagajärgi (kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa).

Õppesisu

Suur rahvasterändamine, germaanlased, Chlodovech, Frangi riik, Merovingid, Karolingid, Karl Suur, Verduni leping.

Linnad ja linnaelu

Õpitulemused

- 1) kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest;
- 2) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;
- 3) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist;
- 4) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;
- 5) teab keskaegse Tallinna ja Narva kujunemise lugu.

Õppesisu:

Linnaõigus, raad, raekoda, turuplats, gild, tsunft, Hansa Liit, hansakaubandus, Tallinna vanalinn, Narva.

Euroopa riigid kõrgkeskajal

Õpitulemused

- 1) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel;
- 2) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga.

Õppesisu

William Vallutaja, Henry II, Karolingid ja Kapetingid, Saja-aastane sõda, Jeanne d Arc.

Keskaegse Euroopa naabrid: araablased, Bütsants, viikingid, Vana-Vene riik

Õpitulemused

- 1) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;
- 2) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
- 3) toob näiteid, kuidas suhted naabritega on mõjutanud eurooplaste maailmapilti, teadmisi, oskusi.

Õppesisu

Bütsants, õigeusk, patriarh, ikoon, ristkuppelkirik, mosaiik, kirikulõhe, beduiinid, Meka, Kaaba, islam, moslem, Allah, prohvet, kaliif, kalifaat, džihaad, mošee, minarett, koraan, imaam, viikingid, varjaagid, normannid, saaga, ruunikivi, valhalla, bojaar, veetše, družina.

Ristisõjad

Õpitulemused

- 1) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
- 2) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;
- 3) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist;

Õppesisu

Urbanus II, Saladin, püha maa, ristisõjad, Läti Henriku Liivimaa kroonika, Liivimaa ristisõda, Lembitu.

Haridus, ülikoolid ja teadus

Õpitulemused

- 1) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest;
- 2) toob näiteid keskaja teaduste: skolastika, alkeemia, astroloogia ja arstiteaduse uurimismeetoditest ja –tulemustest.

Õppesisu

Kloostrikool, linnakool, toomkool, ülikool, teaduskond, 7 vaba kunsti, rektor, dekaan, dispuut, skolastika, alkeemia, astroloogia.

Eesti keskajal

Õpitulemused

- 1) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
- 2) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
- 3) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;
- 4) selgitab muutusi Liivimaa valitsemises peale ristisõja lõppu.

Õppesisu

Keskaja periodiseering Eesti ajaloos, Vana-Liivimaa, Liivi sõda.

Maailm varauusajal 1492–1600

Maadeavastused

Õpitulemused

- 1) selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu;

- 2) Selgitab Christoph Kolumbuse rolli Ameerika avastajana eurooplaste jaoks;
- 3) toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist;
- 4) annab hinnangu eurooplaste kolonisatsioonile Uues Maailmas kolonistide, põliselanike ja tänapäeva seisukohast.

Õppesisu

Marco Polo reisikirjad, kompass, astrolaab, karavell, karakk, indiaanlased, asteegid, inkad, konkistadoorid, kolonialism, koloniaalimpeerium.

Reformatsioon ja vastureformatsioon

Õpitulemused

- 1) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi;
- 2) toob näiteid reformatsiooni eesmärkidest, levikust ja mõjust;
- 3) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel;

Õppesisu

Katoliiklus, reformatsioon, usupuhastus, indulgents, tees, ketser, luterlus, Augsburgi usutunnistus, protestantlus, kalvinism, anglikaanlus, pildirüüste, Trento kirikukogu, jesuiidid, vastureformatsioon, inkvisitsioon.

Renessanss ja humanism

Õpitulemused

- 1) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest;
- 2) selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud.

Õppesisu:

Humanism, renessanss, traktaat.

Õpitulemused 8. klass

Uusaeg

Maailm 1600–1815

Õpitulemused

- 1) Iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajaloo perioode;
- 2) selgitab ajaloo periodiseerimise eesmärki ja kokkuleppelisust.

Õppesisu

Varauusaeg, uusaeg, periodiseerimine, ajaloo pöördepunkt.

Ususõjad. Prantsusmaa, Inglismaa, Saksamaa sisepoliitika varauusajal.

Õpitulemused

1. toob allikate abil esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
2. analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist;
3. teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis.

Õppesisu

ususõda, kodusõda, protestandid, katoliiklased, hugenotid, luterlased, kalvinistid, anglikaanid, Vestfaali rahu.

Absolutism ja valgustus

Õpitulemused

- 1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajaloo perioode;
- 2) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel;
- 3) kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda;
- 4) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest.

Õppesisu

Monarh, monarhia, absolutism, absoluutne monarh, valgustatud absolutism, valgustatud monarh.

Ameerika iseseisvumine

Õpitulemused

- 1) selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu 17.-18. sajandil;
- 2) teab demokraatia iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid demokraatia arengust antiikajast tänapäevani.

Õppesisu

Koloonia, emamaa, iseseisvusdeklaratsioon, iseseisvussõda, põhiseadus, demokraatia.

Prantsuse revolutsioon ja Napoleon

Õpitulemused

- 1) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi;
- 2) tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval;

Õppesisu

Seisused, generaalstaadid, reform, revolutsioon, Asutav kogu, äärmuslus, žirondiinid, jakobiinid, terror, koodeks.

Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus

Õpitulemused

1. selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;
2. toob näiteid uusaja kultuuripärandist Ida-Virumaal ja mujal Eestis;
3. toob näiteid eestikeelse kirjasõna ja hariduselu edenemisest Eestis, analüüsib hariduse tähtsust ühiskonna arengus.

Õppesisu

Rootsi aeg, Vene aeg, reduktsioon, restitutsioon,

Kunst, kultuur ja teadus varauusajal.

Õpitulemused

- 1) nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid;
- 2) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga.

Õppesisu

Barokk, rokokoo, klassitsism, Kadrioru loss, Tartu Ülikooli peahoone.

Maailm 1815–1918

Viini kongress ja Euroopa uusajal

Õpitulemused

- 1) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel.

Õppesisu

Kongress, lõppakt, restauratsioon, tagurlus, tasakaal.

Tööstusrevolutsioon ja industrialiseerimine

Õpitulemused

- 1) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;
- 2) selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud.

Õppesisu

Kütused: süsi ja koks, aurumasin, võimsusühikud: hobujõud ja watt, tööstus, vabrik, automatiseerimine, linnastumine.

Poliitilised õpetused

Õpitulemused

- 1) iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppe ühiskonnas, analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale, rahvuslusele tänapäeval.

Õppesisu

Ideoloogia, liberalism, konservatism, sotsialism, rahvuslus, natsionalism, äärmuslus, kommunism.

Euroopa rahvaste kevad (1848. aasta revolutsioonid)

Õpitulemused

- 1) arutleb märksõnade või küsimuste toel rahvusluse, Euroopa rahvaste vabadusliikumise ja 1948. aasta revolutsioonide põhjuste ning tagajärgede üle. Kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;

Õppesisu:

Rahvuslus, rahvuslik vabadusliikumine, rahvusriik, kodanlus, liberalism, vabariik, põhiseadus.

Kolonialism ja imperialismi kujunemine

Õpitulemused

- 1) toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist;
- 2) selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega.

Õppesisu

Koloonia, koloniseerimine, kolonialism, impeerium, imperialism.

Venemaa ja Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul

Õpitulemused

- 1) analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis;
- 2) seostab Eesti omariikluse algust rahvusliku vabadusliikumise ja ärkamisaja sündmustega;
- 3) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist;
- 4) seostab eestlaste perekonnanimede saamist pärisorjuse kaotamisega, toob näiteid perekonnanimede saamislugudest;
- 5) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda;
- 6) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju.

Õppesisu

Reformid, tagurlus, dekabristid, õigeusk, isevalitsus, slavofiil, venestamine, baltisakslane, estofiil.

Esimene maailmasõda. Eesti iseseisvumine

Õpitulemused

1. toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
2. arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle;
3. analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile;
4. toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide ja revolutsiooni teel, analüüsib nende protsesside erinevusi;
5. selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;
- 6) analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis.

Õppesisu

Antant, Kolmikliit, Keskriigid, atentaat, läänerinne, idarinne, manööversõda, positsioonisõda, uuendused esimeses maailmasõjas, Compiègne'i vaherahu, veebruari- ja oktoobrirevolutsioon Venemaal, Lenin, kommunistid, Nõukogude Venemaa, iseseisvusmanifest, 23.-24.02.1918.

Teadus, tehnika ja kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul

Õpitulemused

- 1) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel;
- 2) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist.

Õppesisu

Sisepõlemismootor, elekter, hõõglamp, röntgen, raudtee, raudbetoon, rahvastik, aspiriin, narkoos, süstal, pastöriseerimine, valmistoit, targeldamine, frakk, smoking, silinder, romantism, realism, historitsism, impressionism, postimpressionism, juugend.

Õpitulemused 9. klass

Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939 Esimese maailmasõja tagajärjed

Õpitulemused

- 1) selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloos;
- 2) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;
- 3) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
- 4) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid
- 5) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi.

Õppesisu

Pariisi rahukonverents, Versailles' süsteem, Euroopa poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda, Rahvasteliit, reparatsioonid, iseseisvusmanifest.

Eesti vabadussõda

Õpitulemused

1. analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis.

Õppesisu

Vabadussõda, Tartu rahu, Jaan Poska, Võnnu lahing, Julius Kuperjanov, Johan Laidoner, Landeswehri sõda, Johan Pitka, soomusrongid ja –autod, välisriikide abi.

Demokraatia ja diktatuurid 1920.-1930. aastatel

Õpitulemused

- 1) iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppe ühiskonnas;
- 2) analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale tänapäeval;
- 3) kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda;
- 4) tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval;
- 5) teab demokraatiale iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid demokraatia arengust antiikajast tänapäevani.

Õppesisu

Demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, Adolf Hitler, Benito Mussolini, Jossif Stalin, Franklin D. Roosevelt.

Demokraatlik ja autoritaarne Eesti

Õpitulemused

- 1) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide teel ja analüüsib nende mõju;
- 2) nimetab mõjukaid ühiskonnaelu tegelasi ja toob näiteid nende tegevusest; 3. selgitab ja toob näiteid mõistete ideoloogia, reform ja revolutsioon kohta;
- 3) kirjeldab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikkival ajastul.

Õppesisu

Maareform, Asutav Kogu parlamentarism, põhiseadus, vaikiv ajastu, meeste ja naiste roll poliitikas ning ühiskonnas (nt. Jaan Tõnisson, Konstantin Päts, Jüri Vilms, Alma Ostra-Oinas, Minni Kurs-Olesk, Marie Reisik).

Majandus maailmas ja Eestis kahe maailmasõja vahel

Õpitulemused

- 1) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ning negatiivset mõju ühiskonnale;
- 2) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
- 3) selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega;
- 4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
- 5) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;

Õppesisu:

Konveiermeetod, inflatsioon, ülemaailmne majanduskriis, uus kurss, maaseadus, rahareform, ettevõtetus Ida-Virumaal

Kultuur kahe maailmasõja vahel maailmas ja Eestis

Õpitulemused

- 1) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel;
- 2) toob näiteid erinevate ajastute kultuurist;
- 3) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile;
- 4) mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;
- 5) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;
- 6) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda.

Õppesisu:

Uued valdkonnad kultuuris ja saavutused teaduses (tehnikas, kino, film, kirjandus, teater, muusika jne), kultuur ja eluolu paikkonnas.

Teine maailmasõda 1939–1945 Rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel
Õpitulemused

- 1) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
- 2) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
- 3) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel.

Õppesisu:

Anšluss, Münchener kokkulepe, MRP, Hispaania kodusõda, Etioopia kriis, Mandžuuria kriis, Saksamaa taasrelvastumine, Saksamaa “Kolmas riik”.

Teine maailmasõda

Õpitulemused

- 1) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
- 2) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda.

Õppesisu:

Sõjategevus ida- ja läänerindel, Stalingradi lahing, teise rinde avamine (Normandia dessant), Talvesõda, Pearl Harbor, tuumarelva leiutamine ja kasutamine, koostöö liitlastega, ÜRO, Atlandi Harta, inimsusevastased kuriteod (holokaust, genotsiid),

Eesti Teises maailmasõjas

Õpitulemused

- 1) toob näiteid rahvastikurännetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärgi;
- 2) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel;
- 3) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist.

Õppesisu:

Baaside leping, baaside ajastu, annekteerimine, Konstantin Päts, küüditamine, suur põgenemine, nõukogude okupatsioon, Saksa okupatsioon, Otto Tiefi valitsus, valitsus eksiilis.

Maailm pärast Teist maailmasõda Külm sõda

Õpitulemused

- 1) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
- 2) selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloo.

Õppesisu:

Külm sõda, Trumani doktriin, Marshalli plaan, raudne eesriie, külma sõja kriisikolled (nt Berliini kriis, Korea sõda, Suessi kriis, Kariibi ehk Kuuba kriis, Ungari ülestõus, Vietnami sõda, Praha kevad, Afganistani sõda).

Demokraatlik maailm pärast Teist maailmasõda

Õpitulemused

- 1) Analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel;
- 2) selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloo;
- 3) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ja põhjendab seda.

Õppesisu:

Healuühiskond, mustanahaliste ja naiste õigused, jagatud Saksamaa, noorteliikumised, hipide liikumine, globaliseerumine, NATO, Euroopa Liit, võtmeisikud (nt. Margaret Thatcher, Ronald Reagan, Martin L. King, Elisabeth II, Rosa Parks, Madeleine Albright, Indira Ghandi, John F. Kennedy, Richard Nixon, Mahatma Gandhi).

Kommunistlikud riigid ja Eesti NSV

Õpitulemused

1. analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist;
2. iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajaloo perioode.

Õppesisu:

NSV Liit, stalinism, sula, stagnatsioon, poliitiline juhtimine, kommunistliku partei liidrid Stalinist kuni Gorbatsšovini, metsavendlus, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioonid, küüditamine, dissident, võtmeisikud (nt. Leida Laius, Johannes Käbin, Karl Vaino, Vaino Väljas).

Kultuur ja eluolu 20. sajandi teises pooles maailmas ja Eesti NSV-s

Õpitulemused

1. Kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid hariduse, tervishoiu, sotsiaal- ja igapäevaelu valdkonnast eri ajastutel;
2. märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda;
3. analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile;
4. mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;
5. toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist.

Õppesisu:

Infotehnoloogia areng, massikultuur ja kõrgkultuuri valitud näidete põhjal. **Eesti iseseisvuse taastamine**

Õpitulemused

1. teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;
2. selgitab, kuidas igal inimesel on võimalik olla traditsioonide hoidmise kaudu kultuuripärandi kandja;
3. selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu.

Õppesisu:

Laulev revolutsioon, Balti kett, fosforiidikampaania, IME, Rahvarinne, suveräänsusdeklaratsioon, MRP-AEG, perestroika, glasnost, rahareform Eestis, võtmeisikud

(nt Lennart Georg Meri, Mart Laar, Edgar Savisaar Marju Lauristin, Lagle Parek, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin).

Maailm 1990. aastatest alates

Õpitulemused

1. iseloomustab nüüdisaja demokraatlikku ühiskonda mõne riigi näitel;
2. selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega;
3. märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;
4. analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile;
5. mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga.

Õppesisu:

NSVL lagunemine, Saksamaa taasühinemine, rahvusvahelised organisatsiooni (NATO, EL laienemine, ÜRO), rahu ja konfliktide lahendamine, identiteet ja mitmekesisus, energiamajandus, globaalprobleemid (nt epideemiad, demograafiline olukord, kliimaküsimused, terrorism).

Ühiskonnaõpetuse ainekava

Ühiskonnaõpetuse ainekava

Õppeaine kirjeldus

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste sotsiaalse kompetentsuse kujunemises. Ühiskonnaõpetus aitab õpilasel arendada ettevõtlikkust ning kujuneda ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ja toimetulevaks ühiskonnaliikmeks. Ühiskonnaõpetuse tunnis omandatud teadmised, oskused ja hoiakud seostuvad tihedalt teistes õppeainetes (ajaloos, geograafias, inimeseõpetuses jt) õpituga, olles aluseks elukestvatele õppele. Põhikooli ühiskonnaõpetus käsitleb kõige üldisemal kujul ühiskonna toimimist, kodaniku seoseid ühiskonna põhivaldkondadega (majanduse, poliitika ja õigusega), ent ka suhteid erinevate sotsiaalsete rühmadega, sh klassi, kooli ja kogukonnaga. Kodanikuna mõistetakse demokraatliku ühiskonna liiget, kes suhtleb ühiskonna institutsioonidega, lähtudes oma huvidest ja võimalustest. Ühiskonnaõpetusel on tähtis roll õpilaste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemises, sh ettevõtlikkus, seaduste austamine, töökus, sooline võrdõiguslikkus,

vabadus, kodanikualgatus, sotsiaalne õiglus ja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, mõistev suhtumine erinevustesse, tauniv suhtumine eelarvamustesse, säästlik suhtumine keskkonda, lugupidav suhtumine teiste rahvaste ja maade kultuuritraditsioonidesse ning soov neid tundma õppida; oma maa kultuuripärandi väärtustamine; teadvustamine, et kõikide maailma riikide elatustase ei ole võrdne ja maailmas on palju vaesust ning paljude inimeste materiaalne heaolu on võimalikuks saanud looduse ja tuleviku arvelt.

Ühiskonnaõpetuse eesmärk on praktiliste ülesannete, probleemide analüüsimise ja ainealaste põhimõistete omandamise kaudu saada tervikpilt ühiskonna toimimisest. Tähtsal kohal on igapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamine ning asjatundlike otsuste tegemise oskuste kujunemine, mis aitab õpilasel ühiskonnas toime tulla. Nii kujuneb õpilasel tervikpilt ühiskonnast, kus teadvustatakse inimtegevuse ja looduse vastastikust mõju ning väärtustatakse jätkusuutlikku eluviisi.

I kooliastmes on ühiskonnaõpetuse teemad lõimitud inimeseõpetuse ainekavva. II ja III kooliastmes õpitakse ühiskonnaõpetust eraldi aina. II kooliastmes tutvub õpilane oma lähiümbruse sotsiaalsete suhete süsteemiga, keskendudes sotsiaalselt erinevate isiksuste ja rühmade kooseksisteerimisele. Õpitava keskmes on peamiselt õppija ise, inimesed meie ümber, kool ning õpilase kodukoht. Ülevaاتlikult käsitletakse riiklike institutsioonide nagu Riigikogu ja valitsus toimimist, mõningaid õpilasi puudutavaid seadusi ning põhiseadust. III kooliastmes käsitletakse riiklike institutsioonide funktsioone ja toimimispõhimõtteid. Riigivalitsemisega tutvudes käsitletakse põhiseaduslikke institutsioone. Tähelepanu pööratakse inim- ja kodanikuõigustele ning poliitika avaldumisele igapäevaelus.

Majandusteemade käsitlemine III kooliastmes keskendub isiklikule majandamisele, ettevõtlusele, riigi majanduse reguleerimisele ja turumajanduse sotsiaalsetele mõjudele. Ainet käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seostatult. Õppeprotsessis on oluline koht uurimuslikel õpivõtetel, mille toel omandavad õpilased probleemide seadmise, hüpoteeside sõnastamise, töö kavandamise ja korraldamise, kriitilise mõtlemise ning tulemuste tõlgendamise ja esitamise oskused, esitades materjale nii suuliselt kui ka kirjalikult ning kasutades näitlikustamiseks mitmesuguseid visuaalseid vorme ja võimaluse korral rakendatakse seda praktikas, nt demokraatia koolis, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus kodukohas jm.

Aktiivseks kodanikuks olemine tähendab kodanike kaasatust laiemalt, mitte ainult hääletamist valimistel. See avardab ka ühiskonnaõpetuse praktilise õppe võimalusi noorte jaoks, kes pole veel hääleõiguslikud nt õpilaste võimekuse piires koolielu korraldamises, tarbijahariduses, kodanikualgatuses.

Ühiskonnaõpetuse õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes

II kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

1. Teab kodukohas tegutsevaid kodanikuühendusi ja -algatusi.
2. Teab lapse õigusi ja olulisemaid inimõigusi.
3. Teab, et kõik inimesed on seaduse ees võrdsed ja peavad seadusi täitma.
4. Mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis; toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat.
5. Teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslikke institutsioone ja olulisemaid ametikohti.
6. Eristab fakti arvamusest, teab, mis tunnuste alusel hinnata allikate usaldusväärsust. 7. Teab, et autoriõigused on kaitstud seadusega ja autorile tuleb viidata.
8. Teab, et inimesed on erineva kultuuritaustaga, saab aru, kui kedagi kultuurilise erinevuse tõttu diskrimineeritakse ja otsib vajaduse korral abi.
9. Teab, et iga inimene on käitumise, hoiakute ja panusega kultuurikandja ja -looja.
10. Tunneb tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust abi otsida, kasutab turvaliselt dokumente ja pangakaarti.
11. Oskab oma aega ja raha planeerida, võimeid ja võimalusi arvestada.
12. Käitub teadliku tarbijana.

II kooliastme õpitulemused

II kooliastmes käsitletakse sotsiaalseid suhteid, vabatahtliku tegevuse võimalusi ja tähtsust, demokraatia põhimõtteid, toimimist ja õpilase võimalusi selles osaleda ning töö ja tarbimise teemasid.

Õpilane:

- 1) teab Läänemere-äärseid riike ja näitab neid kaardilt;
- 2) esitab positiivseid ja negatiivseid näiteid riikidevahelisest koostööst või selle puudumisest;
- 3) toob näiteid koostööst oma kogukonnas: kodanikuühendused ja -algatused, noorte organiseeritud koostöövormid;
- 4) loetleb kodukohas lahendamist vajavaid probleeme ja pakub neile lahendusi;
- 5) leiab eakohaseid võimalusi eneseteostuseks kogukonna liikmena;

- 6) nimetab inimõigusi ja selgitab nende olulisust;
- 7) nimetab lapse õigusi ja kohustusi, märkab laste õiguste rikkumist ja otsib vajaduse korral abi;
- 8) toob näiteid, kuidas inimeste õigused on seadusega kaitstud;
- 9) kaitseb seisukohta, et keegi ei ole seadustest kõrgemal;
- 10) kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis, selgitades õpilasesinduse rolli koolielu kujundamisel;
- 11) osaleb oma klassi otsustusprotsessides demokraatia põhimõtteid arvestades;
- 12) leiab ja võrdleb erinevatest allikatest pärit infot;
- 13) selgitab fakti ja arvamuse erinevust, toob näiteid;
- 14) kasutab viitamist nõuetekohaselt;
- 15) tunneb ära ja toob näiteid kultuurikonfliktide ja kultuurilise diskrimineerimise kohta; 16) mõistab, et inimesed võivad näha maailma erinevalt;
- 17) toob näiteid erinevatest kultuurinähtustest, millega ta on kokku puutunud;
- 18) toob näiteid, milliste tunnuste põhjal saab inimene end kultuuriliselt määratleda; 19) toob näiteid isikut tõendavate dokumentide õigest ja valest kasutamisest;
- 20) loetleb tervise- ja turvalisuseohtusid, oskab ohu korral abi otsida;
- 21) nimetab ohtusid internetis ja selgitab, kuidas end nende eest kaitsta, käitub ohutult; 22) teab internetipanga ja pangakaardi kasutamisega seotud ohtusid ja käitub turvaliselt;
- 23) oskab oma aega ja tegevusi planeerida;
- 24) toob näiteid erinevatest seaduslikest rahateenimise võimalustest;
- 25) koostab eelarve etteantud piirides;
- 26) kirjeldab säästmise võimalusi igapäevaelus, toob näiteid;
- 27) selgitab näidete põhjal vajaduste, soovide ja võimaluste erinevusi.

6. klass

Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine

Õpitulemused

1. Teab kodukohas tegutsevaid kodanikuühendusi ja -algatusi.
2. Teab lapse õigusi ja olulisemaid inimõigusi.
3. Teab, et kõik inimesed on seaduse ees võrdsed ja peavad seadusi täitma.
4. Mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis; toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat.

5. Teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslikke institutsioone ja olulisemaid ametikohti.

Õppesisu:

Kohalik omavalitsus. Oma kodukoha linna valitsus ja volikogu.

Seadus. Põhiseadus. Seadustest tulenevad õigused ja kohustused.

Lapse õigused, peamised inimõigused, õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal. Sõnavabadus ja selle põhimõtted.

Demokraatia, vabatahtlik tegevus, kodanikuühendus. Peamised kodanikeühendused Ida-Virumaal. Vabatahtlik tegevus.

Peamised põhiseaduslikud institutsioonid ja nende funktsioonid. Eesti president, valitsus, valitsuse liikmed, Riigikogu.

Õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses, Sinimäe Põhikooli kodukord.

Allikad ja autoriõigused

Õpitulemused

1. Eristab faktiarvamusest, teab, mistunnuste alusel hinnata allikate usaldusväärsust.

2. Teab, et autoriõigused on kaitstud seadusega ja autorile tuleb viidata. Õppesisu:

Fakt ja arvamus. Tõendus põhised allikad. Autoriõigused, autorile viitamine.

Kultuur

Õpitulemused

1. Teab, et inimene erinev kultuuritaustaga, saab aru, kuidas kultuurilise erinevuse tõttu diskrimineeritakse ja otsib vajaduse korral abi.

2. Teab, et iga inimene on käitumise, hoiakute jaapanusega kultuurikandja-loom.

Õppesisu:

Kultuur, religioon, rahvus.

Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvusrühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm).

Pere ja suguvõsa, kogukond.

Võrdõiguslikkus, sooline võrdõiguslikkus. Sallivus.

Planeerimine ja tarbimine

Õpitulemused

1.

2. 3.

Aja- ja kulutuste planeerimine, tarbimine ja tarbija, raha kogumine, säästmine ja laenamine. Tarbimisotsuste mõju keskkonnale ja kogukonnale Turvalisus. Turvalised valikud seoses raha ja tarbimisega. Risk. Riskeerimise viisid. Elukutsed ja ettevõtted kodukohas.

III kooliastme õpitulemused

1) analüüsib näidete põhjal suur- ja väikeriikide, naaberriikide, demokraatlike ja mittedemokraatlike riikide vastastikuseid suhteid;

2) selgitab riikide koostööd rahvusvahelistes organisatsioonides, toob näiteid; 3) teab erinevaid demokraatlikus ühiskonnas osalemise võimalusi, toob näiteid; 4) selgitab näidete abil võimude lahususe põhimõtet;

5) loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur;

Tunnebtervise-jaturvariske,oskabvältidaohtusidjateab,kustabiotsida, kasutab turvaliselt dokumente ja pangakaarti. Oskabomaegajarahaplaneerida,võimeidjavõimalusiarvestada.

Käitub teadliku tarbijana. Õppesisu:

6) toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides;

7) selgitab avaliku konkursi tähtsust;

8) teeb vahet riigi-, era- ja kodanikusektoril, toob näiteid nende tegevusest ja koostööst ühiskonnas ja üksikisikute võimalusest osaleda riigi-, era- ja kodanikusektoris;

9) kirjeldab erinevate majandussüsteemide iseloomulikke tunnuseid ja toimimist;

10) teab maksude vajalikkust ühiskonna toimimisel, eristab otseseid ja kaudseid makse; 11)

analüüsib vabalt valitud näidete põhjal inimeste tarbimiskäitumist;

12) selgitab liigtarbimise põhjusi ja mõju üksikisikule, ühiskonnale ja keskkonnale;

13) analüüsib valitud erialal tegutsemise võimalusi, lähtudes eriala spetsiifikast ja tuues esile palgatöötajana ja ettevõtjana tegutsemise erisused;

14) teab, mis on sotsiaalne ettevõtlus, ja toob näiteid selle võimalustest;

15) märkab ohtu demokraatialle enda ümbruskonnas ja ühiskonnas ning on valmis sellele oma võimaluste piires vastu seisma;

16) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades

- õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid;
- 17) selgitab soorollide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese valikutele;
- 18) teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid;
- 19) nimetab põhiseaduse abil Vabariigi Valitsuse, Riigikogu, Vabariigi Presidendi ja kohaliku omavalitsuse peamisi ülesandeid;
- 20) teab võimalusi, kuidas kodanikud ja mittekodanikud saavad mõjutada ühiskonna toimimist;
- 21) analüüsib enda võimalusi kooli ja kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel;
- 22) teab Euroopa Liidu liikmesriike ja mõistab, miks Euroopa Liidu liikmesriik peab liikmesusest tulenevaid kohustusi täitma;
- 23) toob näiteid Euroopa Liidu kodanike õigustest ja võimalustest, seostades neid enda eluga;
- 24) oskab allikatest leida asjakohast infot oma arvamuse kujundamiseks;
- 25) tunneb ära valeuudise ja propaganda ja teab, miks need võivad olla ohtlikud;
- 26) oskab kasutada allikaid õppetöös, viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt;
- 27) võrdleb tõekspidamisi, tavasid ja praktikaid erinevate kultuuride ja subkultuuride näitel;
- 28) mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust kultuuriliste erimeelsuste puhul;
- 29) märkab ja analüüsib diskrimineerimisjuhtumit ja pakub välja lahendusi;
- 30) toob näiteid kultuurilaenude ja -mõjutuste kohta eesti kultuuris;
- 31) mõistab identiteedi määratlust, selgitab näidete varal, mis on sotsiaalne, kultuuri- ja rahvuslik identiteet ning mitmikidentiteet;
- 32) toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale;
- 33) analüüsib oma kogemuste põhjal iseenda kultuuritarbimist;
- 34) selgitab, miks on oluline tunda kultuuripärandit;
- 35) toob näiteid Eesti kultuuri levikust maailmas;
- 36) analüüsib riske, teeb ettepanekuid nende maandamiseks, demonstreerib õpitu olukorras ohtuolukorra asjakohast lahendamist, selgitades oma käitumist.

Ühiskond inimese elus

Õpitulemused

1. Teeb vahet riigi-, era- ja kodanikusektoril, toob näiteid nende tegevusest ja koostööst ühiskonnas ja üksikisikute võimalusest osaleda riigi-, era- ja kodanikusektoris.

2. Toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid.
3. Teab võimalusi, kuidas kodanikud ja mittekodanikud saavad mõjutada ühiskonna toimimist.
4. Analüüsib enda võimalusi kooli ja kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel.
5. Võrdleb tõekspidamisi, tavasid ja praktikaid erinevate kultuuride ja subkultuuride näitel.
6. Mõistabkoostöövõimalusteotsimisevajalikkuskultuurilisteerimeelsustepuhul.
7. Toobnäiteidkultuurilaenudeja-mõjutustekohtaestikultuuris.
8. Mõistab identiteedi määratlust, selgitab näidete varal, mis on sotsiaalne, kultuuri- ja rahvuslik identiteet ning mitmikidentiteet.
9. Selgitabsoorollidejasoostereotüüpsetehoiakutemõjuinimesevalikutele.
- 10.Märkab ja analüüsib diskrimineerimisjuhtumit ja pakub välja lahendusi.
11. Toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale.
- 12.Analüüsib oma kogemuste põhjal iseenda kultuuritarbimist.
- 13.Selgitab, miks on oluline tunda kultuuripärandit.
- 14.Toob näiteid Eesti kultuuri levikust maailmas.
- 15.Analüüsib riske, teeb ettepanekuid nende maandamiseks, demonstreerib õpitu olukorras asjakohast lahendamist, selgitades oma käitumist.

Õppesisu

Ühiskonna mõiste. Ühiskonna struktuur, ühiskonna kolm sektorit. Kodanikud ja mittekodanikud Eesti ühiskonnas.

Kodanike ja mittekodanike õigused ja kohustused. Õpilase õigused ja kohustused. Õiguste ja kohustuste omavaheline seotus. Õpilase võimalused osaleda kohaliku kogukonna raames, sh koolis.

Kultuur. Erinevad kultuurid. Eesti kui multikultuurne ühiskond. Eesti kultuur, selle säilitamise

olulisus. Kultuuripärand. Subkultuurid. Koostöö erinevate kultuuride vahel. Inimese identiteet. Identiteedi erinevad tahud.

Stereotüübid, sh soostereotüüpsed hoiakud. Diskrimineerimine. Sallivus ja sallimatus. Vaenukõne. Erinevad riskid, sh stereotüüpse käitumisega seonduvad. Riskide ennetamise võimalused, lahendamise viisid.

Demokraatlik ühiskond

Õpitulemused

1. Teaberinevaid demokraatlikus ühiskonnas osalemise võimalusi, toob näiteid.
2. Loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur.
3. Toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides.
4. Märkab ohtu demokraatiale enda ümbruskonnas ja ühiskonnas ning on valmis sellele oma võimaluste piires vastu seisma.
5. Teab, misonõigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid.

Õppesisu

Demokraatia mõiste. Demokraatia tunnused ja põhimõtted. Demokraatia, diktatuur (autoritaarne ja totalitaarne riik). Demokraatia ohtud tänapäevases maailmas. Õigusriik, tunnused, toimimise põhimõtted.

Riik, riikide ühendused

1. Analüüsib näidete põhjal suur- ja väikeriikide, naaberriikide, demokraatlike ja mittedemokraatlike riikide vastastikuseid suhteid.
2. Selgitab riikide koostöödrahvusvahelistes organisatsioonides, toob näiteid;
3. Selgitab näidete abil võimude lahususe põhimõtet.
4. Nimetab põhiseaduse abil Vabariigi Valitsuse, Riigikogu, Vabariigi Presidendi ja kohaliku omavalitsuse peamisi ülesandeid.
5. Teab Euroopa Liidu liikmesriike ja mõistab, miks Euroopa Liidu liikmesriik peab

liikmesusest tulenevaid kohustusi täitma.

6. Toob näiteid Euroopa Liidu kodanike õigustest ja võimalustest, seostades neid enda eluga.

Õppesisu

Riik, riigi tunnused. Eesti Vabariik.
Eesti riiklikud institutsioonid. Riigikogu, valitsus, president, KOV, õiguskantsler, riigikontroll,
Eesti Pank ja nende ülesanded.
Eesti Vabariigi põhiseadus.
Riike ühendavad rahvusvahelised organisatsioonid. Euroopa Liit. Euroopa Liidu kodaniku mõiste, sellega seotud õigused ja võimalused. NATO ja ÜRO roll rahvusvahelistes suhetes.

Majandus

Õpitulemused

1. Kirjeldab erinevat majandussüsteemide iseloomulikke tunnuseid ja toimimist.
2. Teab maksude vajalikkust ühiskonna toimimisel, eristab otseseid ja kaudseid makse.
3. Analüüsib vabalt valitud näidetepõhjal inimeste tarbimiskäitumist.
4. Selgitab liigtarbimise põhjusid ja mõju ühiskonnale ja keskkonnale.
5. Analüüsib valitud erialal tegutsemise võimalusi, lähtudes eriala spetsiifikast ja tuues esile palgatöötajana ja ettevõtjana tegutsemise erisused.
6. Teab, mison sotsiaalne ettevõtlus, jatoob näiteid selle võimalustest.
7. Selgitab avalik konkursi tähtsust.

Õppesisu

Majanduse mõiste. Peamised majandussüsteemid - naturaalmajandus, käsumajandus, turumajandus. Vabakaubanduse põhimõtted.
Maksud. Otsesed ja kaudsed maksud. Maksude tähtsus riigi majanduse toimimise seisukohalt.
Tarbimine. Tarbimiskäitumine. Liigtarbimine.
Ettevõtlus. Sotsiaalne ettevõtlus. Vabatahtlik tegevus. Erialad ja ametid. Tööle kandideerimise avalikud konkursid.

Meedia ja infoväljad

Õpitulemused

1. Oskaballikateleidaasjakohastinfotomaarvamusekujundamiseks.
 2. Tunnebära väärtuse ja propagandajate abimõtteid, miks need võivad olla ohtlikud. 3.
- Oskab kasutada allikaid õppetöös, viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt.

Õppesisu

Meedia, selle liigid.
Tõenduspõhised allikad. Fakt ja arvamus. Väärtus. Propaganda, selle võtted.
Tõenduspõhiste allikate kasutamine õppetöös. Viitamise tehnika. Tsiteerimine.